

Mala Triglavca 1979-1985 Opredelitev keramičnega gradiva “mlajšega prazgodovinskega horizonta”

Mitja PERGAR

Izvleček

Avtor obravnava lončenino iz vrhnjih plasti v Mali Triglavci. Material izhaja iz izkopavanj, ki so potekala v jami med letoma 1979 in 1985 pod vodstvom dr. F. Lebna. Predstavljen je material, ki ga lahko vpnemo v rekonstruirano stratigrafsko sekvenco in obsega čas od mlajšega neolitika do starejše železne dobe.

Ključne besede: Slovenija, Mala Triglavca, eneolitik, bronasta doba, jama, lončenina

Abstract

The article discusses the pottery from the upper layers at the cave site of Mala Triglavca. The material was gathered during excavations performed between 1979 and 1985 under the direction of Dr. F. Leben. The presented material could be assigned to a reconstructed stratigraphic sequence in a chronological span from the late Neolithic to the Early Iron Age.

Keywords: Slovenia, Mala Triglavca, Eneolithic, Bronze Age, cave, pottery

Namen prispevka je predstavitev keramičnega gradiva, ki izvira iz izkopavanj Franceta Lebna v Mali Triglavci (Leben 1988). Predmet naše raziskave je prazgodovinski material iz zgornjih plasti (do globine $z = -2,60$ m), ki jih je Leben združil v t. i. “mlajši prazgodovinski kulturni horizont” (ib., 70). Izbor materiala, ki bo v nadaljevanju predstavljen, je bil opravljen na osnovi rezultatov ponovne analize stratigrafije, saj menimo, da so le najdbe z znanim kontekstom dovolj dobra osnova za nadaljnje raziskave.¹

LEGA NAJDIŠČA IN ZGODOVINA RAZISKAV

Jama Mala Triglavca² je 8 m širok in 6 m dolg spodmol ob robu vrtače, ki se odpira v kraški gmajni blizu udornice Radvanj jugovzhodno od ceste, ki vodi iz Divače v Lokev oziroma železnice Divača-Koper (*sl. 1*) (Leben 1988, 69).

Jamo so arheološko rekognoscirali M. Brodar, F. Leben in M. Puc 10. 4. 1979 (Puc 1979). Poskusno sondo je še isto leto izvedla ekipa, ki je pod vodstvom F. Lebna kopala v neposredni bližini, v jami Trhlovci (Leben 1988, 69). Zaradi številnih najdb so se naslednje leto odločili za sistematična

¹ Članek je predelano in skrajšano diplomsko delo (Pergar 2002), ki je nastalo pod mentorstvom akad. red. prof. dr. B. Teržan. Tekst je bil zaključen leta 2004.

² Katastrska številka DRJS 4815; Arheološki kataster Slovenije, ID 030204.

Sl. 1: Lokacija Male Triglavce (po Lebnu 1988).
Fig. 1: The location of Mala Triglavca (after Leben 1988).

izkopavanja, ki so potekala skoraj neprekinjeno vse do leta 1985.³

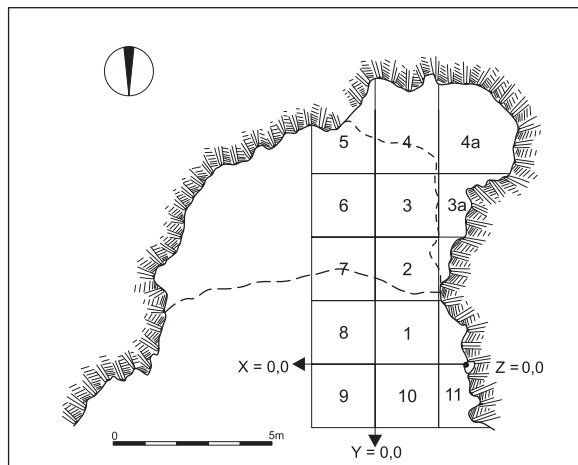
METODA IZKOPAVANJ IN DOKUMENTIRANJA TER STRATIGRAFIJA

Leta 1979 so izkopali prvo sondo velikosti 2 x 2 m ob zahodni jamski steni (sl. 2). Naslednje leto so začeli s sistematičnim izkopom, izmerili jamski prostor in zakoličili teren. Odločili so se za ortogonalni sistem beleženja po kvadrantih. Osnovna enota za dokumentiranje najdb je tako postal kvadrant velikosti 2 x 2 m, kolikor je bila velika prvotna sonda iz leta 1979. Mrežo so oštevilčili z arabskimi številkami, tako da je sonda iz leta 1979 postala drugi kvadrant (sl. 2) v izkopnem sistemu. Izhodišče koordinatnega sistema je bilo postavljeno 2,5 m izven jamskega prostora, v liniji vzhodnega profila prvotne sonde (sl. 2). Kvadrante so številčili tako, kot so vsako sezono odpirali izkopno polje (sl. 2). Izjemi v smislu številčenja sta bila le kvadranta 3a in 4a, ki so ju vpeljali kot dopolnilna kvadranta, ker se je z globino zahodna jamska stena odmikala. Na ta način so od leta 1979 do 1985 izkopavanja zajela površino 12 kvadrantov⁴ (približno 48 m²).

Izkopavanje v Mali Triglavci je potekalo po arbitrarni metodi, kar pomeni, da niso sledili naravnim

³ Za izkopavanja je zmanjkalo sredstev le leta 1982 (Raztresen 1986).

⁴ Kvadrante od 1 do 10, dodatni kvadrant 4a in pa približno še površino enega kvadranta, če seštejemo delne kvadrante 3a in 11.

Sl. 2: Mala Triglavca. Tloris jame z vrisanimi zbiralnimi enotami (po Lebnu 1988).

Fig. 2: Mala Triglavca. Ground plan of the cave with excavation units (after Leben 1988).

mejam stratifikacije, ampak so poglobljali plasti arbitrarno z metrično določenimi režnji. Navadno je bil to reženj debeline 20 cm, vendar pa je debelina po potrebi variirala od 10 do 60 cm.

Najdbe so dokumentirali po posameznih režnjih in kvadrantih. Globina režnja določa razpon mesta najdbe na osi z, kvadrant pa razpon na oseh x in y. Zato lahko večino najdb le približno lociramo v prostoru.⁵

Na podlagi dnevnika izkopavanj⁶ in obstoječe grafične dokumentacije (glej sl. 3, 4) sem izdvojil tiste plasti, ki jih je bilo mogoče nedvoumno identificirati.⁷

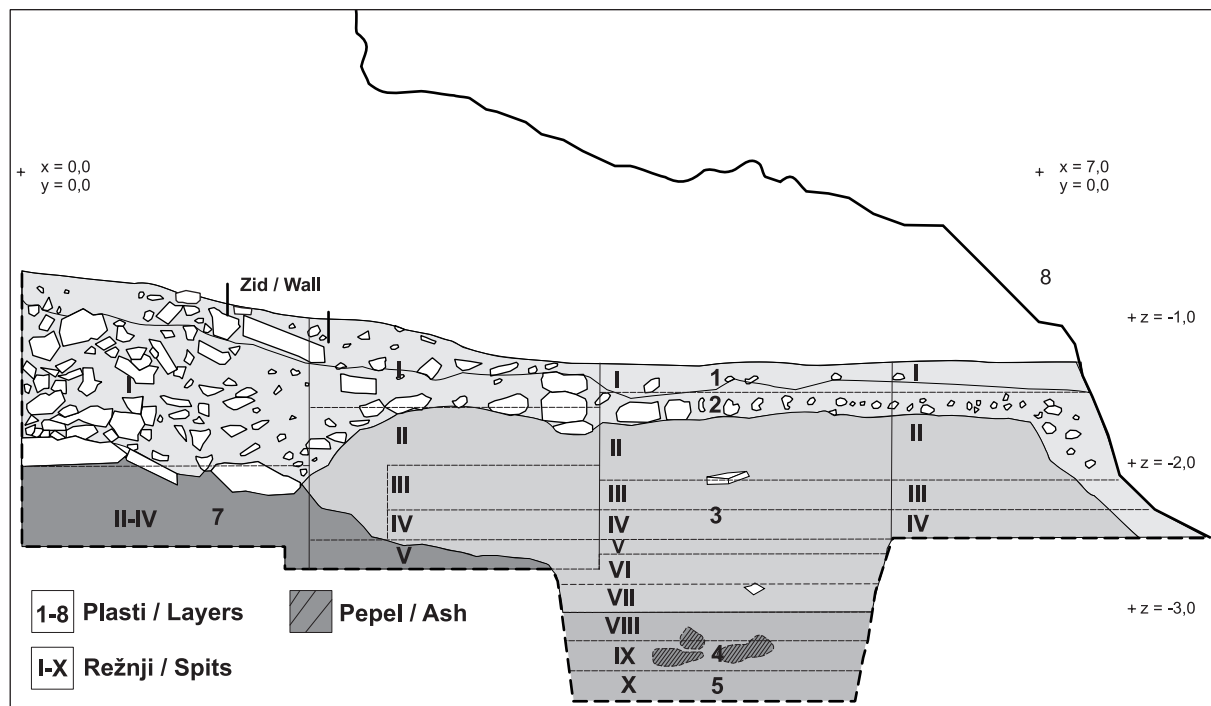
Plast 1:

Do 30 cm debel sloj recentnega humusa s kamenjem, ki je prepleten s koreninami. Plast se je raztezala po celotni površini spodmola in tudi v predjamskem prostoru. Vmes jo prekinja zid (struktura 1) iz kamena, narejen v tehniki suhozida. Meja s spodnjo plastjo 2 ni ostra.

⁵ Dodatni problem pri umestitvi najdb v prostor povzroča dejstvo, da je bila stalna višinska točka ($z = 0,00$) določena šele leta 1981. Zato smo morali za prve sezone izkopavanj izračunati absolutne vrednosti glede na obstoječo grafično dokumentacijo. V prvem kvadrantu je bila višinska razlika med zgornjo površino in točko nič približno 80 cm, v kvadrantu 2 je ta razlika približno 110 cm, v kvadrantih 3, 5 in 6 pa približno 130 cm. Vrednosti, ki sem jih izbral, so samo približne in dopuščajo napako ± 10 cm. Večja natančnost ni bila mogoča, ker teren rahlo pada od severa proti jugu in od zahoda proti vzhodu.

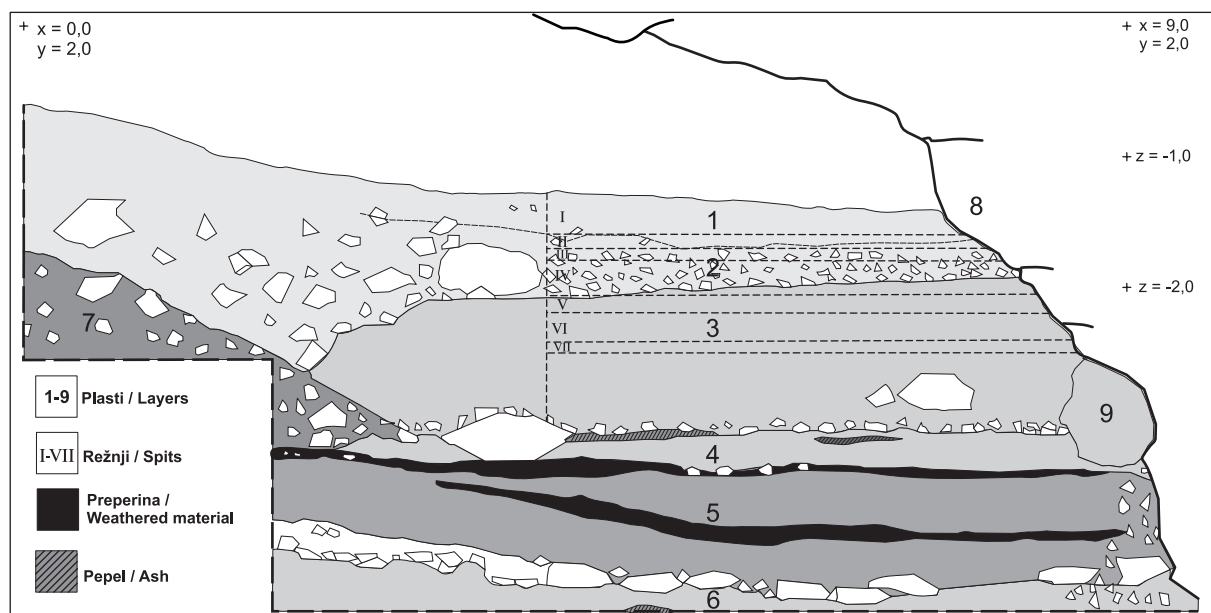
⁶ Leben 1979-1985.

⁷ Bolj poglobljena analiza je predstavljena v diplomski nalogi (Pergar 2002, 24-37).

Sl. 3: Mala Triglavca. Vzhodni profil leta 1980, kvadranti 1-4 (Arhiv Inštituta za arheologijo ZRC SAZU, inv. št. A 149).

Fig. 3: Mala Triglavca. The eastern profile in 1980, Quadrants 1-4 (Institute of Archaeology, ZRC SAZU, Archives, inv. no. A 149).

Sl. 4: Mala Triglavca. Izsek vzhodnega profila leta 1985, kvadranti 5-8 (Arhiv Inštituta za arheologijo ZRC SAZU, inv. št. A 151).

Fig. 4: Mala Triglavca. A part of the eastern profile in 1985, Quadrants 5-8 (Institute of Archaeology, ZRC SAZU, Archives, inv. no. A 151).

Plast 2:

Jamski humus z ostrorobim gruščem, vmes so večje podorne skale. Plast se neenakomerno razteza po celotni izkopani površini. V sredini spodmola dosega od 20 do 30 cm debeline. Pred jamo (od kapi navzven) in ob južni ter zahodni jamski steni

doseže debelino 100 do 120 cm. Meja s plastema 1 in 3 ni izrazita.

Plast 3:

Črna humozna prhka plast z manj kamenja kot plast 2. Vmes so bile identificirane sive pepelne lise in rdečkasto ožgana zemlja. Prvi pas pepelnih

lis in ožgane zemlje se pojavi na globini $z = 2,30-2,50$ m. Drugi pas pa na globini $z = 2,70-2,80$ m. Tretji pas je na meji s plastjo 4. Celotna plast je debela od 100 do 120 cm.

Plast 4:

Pas temno peščene ožgane zemlje, pomešane z drobnim gruščem. Ožgani so tudi kamni. Vmes so sive lise strjenega pepela. Plast je debela povprečno 20 do 30 cm.

Plast 5:

Črna temnejša gruščnata plast, debela približno 100 cm, s sivimi preperinskimi vložki in dvema vidnejšima ostankoma kurišč.

Plast 6:

Pleistocenski grušč. Na meji s plastjo 5 je več velikih skal. Natančna debelina plasti ni znana. Plast so poglobili približno za 1 m, vendar niso dosegli skalne osnove (plast 8).

Plast 7:

Rjavkasta, kompaktna ilovica z gruščem. Vmes so večje skale. Odnos s plastjo 6 ni jasen.

Plast 8:

Jamska tla oz. matična skalna osnova.

Plast 9:

Breča.

Struktura 1:

Suhi zid iz kamenja.

Predmet analize je material iz plasti 1, 2 in 3 (sl. 4).

V ta namen sem izdvojil material iz kvadrantov 5 in 6⁸ ter del materiala iz kvadranta 3.⁹ Ta material sem lahko vpel v predstavljeno stratigrafsko shemo, saj obravnavane plasti ležijo v teh kvadrantih skoraj horizontalno. Režnje, ki glede na grafično in pisno dokumentacijo pripadajo eni plasti, sem združil v posamezne "stratume",¹⁰ ki jih tu razumem kot delne vzorce določene plasti. Rezultati, ki jih bom v nadaljevanju predstavil, bodo tako odsevali glavne obrise določene plasti, ne tudi absolutnih vrednosti za celo plast ampak samo za izbrane režnje.

Iz opisa plasti¹¹ lahko razberemo, da je bila prvotna stratigrafska sekvenca mnogo bolj komple-

⁸ V kvadrantih 5 in 6 gre za sedem režnjev: od $z = 1,30-2,50$.

⁹ V kvadrantu 3 smo zbrali tri režnje: od $z = 2,10-2,60$.

¹⁰ Z besedo "stratum" ali "strat" je tu mišljena idealna enota, ki se kar najbolj približa meji neke določene plasti oz. po terminologiji S. Gabrovca gre za "kulturni sloj, ki sodi k istemu časovnemu obdobju in hkrati tudi k določeni prostorski enoti istega časovnega obdobja" (Gabrovec 1974, 36).

¹¹ Na tem mestu je potrebno poudariti, da je v predstavljeni stratigrafski členitvi pojem "plast" razumljen zgolj v geološkem smislu. Predstavlja nek minimalni kontekst, znotraj katerega

ksna (kar je npr. razvidno iz opisa plasti 3, vendar narava podatkov in metoda izkopavanja onemogočata nepristransko podrobnejšo razdelitev plasti). Zato bom material iz zgornjega dela plasti 3 sprva obravnaval kot celoto, na interpretativnem nivoju pa bom skušal predstaviti razlike med zgornjimi in spodnjimi režnji.¹²

OSNOVNE ZNAČILNOSTI LONČARSKIH PRODUKCIJ STRATUMOV 1, 2 IN 3

Stratum 3

S tehnološkega vidika zaznamuje lončarsko produkcijo širok in heterogen spekter lončarskih mas.¹³ Prisotnih je kar 48 različnih lončarskih mas¹⁴ (skoraj 80 odstotkov vseh mas v Mali Triglavci). Prevladujejo lončarske mase s kalcijevim karbonatom¹⁵ (227 frag. oz. 68,6 %), sledi skupina osnovnih lončarskih mas s kremenom in kalcijevim karbonatom (102 frag. oz. 30,8 %). Kremenove mase so izjemno redke in se pojavljajo v 3 primerih oziroma v manj kot 1 % (sl. 5).

Z vidika zrnivosti¹⁶ prevladujejo drobozrnate mase (210 frag. oz. 63,4 %), po pogostosti pa sledijo finozrnate (71 frag. oz. 21,5 %) in zelo grobozrnate mase (34 frag. oz. 10,3 %) (sl. 6).

Pri obdelavi površine¹⁷ skoraj v celoti prevladuje obojestransko brisanje (93,1 %).

V stratumu 3 prevladuje nepopolno oksidacijsko žganje¹⁸ (267 frag. oz. 80,7 %). Sledi oksidacijsko žganje (27 frag. oz. 8,2 %). Ostali načini žganja v

je mogoča nekoliko bolj tehtna obravnava materiala s stališča stratigrafske kontekstualnosti (za podoben pristop glej Fabec 2003, 81-87; Budja 1990).

¹² V svoji raziskavi nisem obravnaval vsega materiala iz plasti 3, ampak samo do absolutne globine $z = 2,50-2,60$ m. Na tej globini je Leben vzpostavil mejo med "mlajšim prazgodovinskim horizontom" in "starejšim prazgodovinskim horizontom" (Leben 1988, 70). Na podlagi te ločnice je bila razdeljena obdelava materiala, preostalo gradivo je bilo predmet diplomskega dela A. Žibrat-Gašparič (Žibrat 2002). Izjema so le trije fragmenti iz kv. 3 (t. 4: 11-13), ki izhajajo iz globine $z = 2,60-2,80$, in jih v mojem prispevku ne bom podrobno obravnaval.

¹³ Lončarske mase so bile določene po sistemu Milene Horvat (Horvat 1999). Določile so jih L. Grahek, M. Jančar, N. Svenšek in A. Žibrat, pod vodstvom A. Tomaž in M. Horvat.

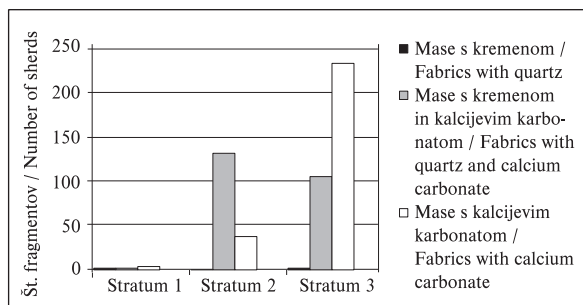
¹⁴ V tehnološko analizo lončenine iz Male Triglavce je bilo vključeno celotno keramično gradivo (2017 fragmentov). V diplomskem delu je obdelanih 1291 fragmentov iz plasti 1, 2, 3 in 7. Na tem mestu pa predstavljam analizo 499 fragmentov, ki so vpeti v predstavljeno stratigrafsko shemo.

¹⁵ Delež osnovne skupine lončarskih mas s kalcijevim karbonatom prevladuje tudi v neolitiskih plasteh (Žibrat 2002).

¹⁶ Po Horvat 1999, 159.

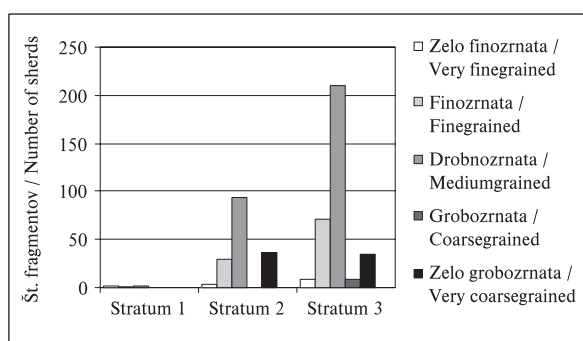
¹⁷ *Ib.*, 25, 160.

¹⁸ Žganje je določeno po Horvat 1999, 46, 159.

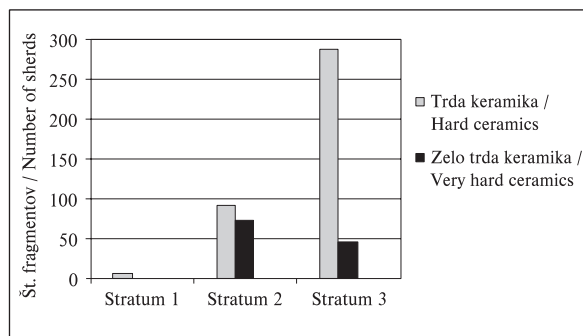
Sl. 5: Deleži osnovnih treh skupin lončarskih mas po posameznih stratumih.

Fig. 5: Frequency of three groups of basic pottery fabrics by context.

Sl. 6: Deleži lončarskih mas različnih zrnastostnih skupin po posameznih stratumih.

Fig. 6: Frequency of different inclusions size groups of pottery fabrics by context.

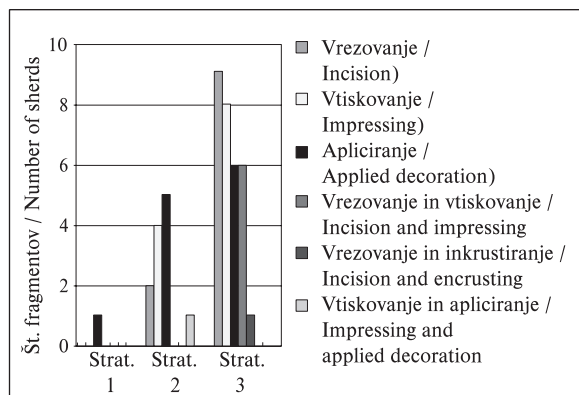
Sl. 7: Deleži lončenine različnih trdotnih skupin po posameznih stratumih.

Fig. 7: Frequency of different hardness groups of pottery fabrics by context.

stratumu 3 ne dosegajo relevantnih deležev v lončarski produkciji, saj so prisotni z manj kot 4 %.

Prevladuje trda keramika¹⁹ (286 frag. oz. 86,4 %), preostali delež sodi med zelo trdo keramiko (45 frag.) (sl. 7).

¹⁹ Ib., 56, 160.

Sl. 8: Deleži osnovnih krasilnih tehnik po posameznih stratumih.

Fig. 8: Frequency of basic decorative techniques by context.

Prisotne so vse osnovne tehnike okraševanja²⁰ (vrezovanje, vtiskovanje, apliciranje) ter kombinacije osnovnih tehnik (vrezovanje in vtiskovanje, vrezovanje in apliciranje, vrezovanje in inkrustriranje, vtiskovanje in apliciranje, vrezovanje in vtiskovanje z apliciranjem). Prevladuje okras, izdelan v osnovni tehniki vrezovanja in vtiskovanja. Značilnost stratuma 3 so kombinacije tehnik pravega vreza in inkrustriranja (t. 3: 4), prediranja in odtisov prsta (t. 4: 3) ter samo prediranje (t. 4: 5,6; 5: 4), ki je specifično za lončeninski zbir stratuma 3 (sl. 8). Lokacija ornamenta ni enotna, pri motivih prevladujejo linijski motivi, pogosti pa so še enostavni motivi.

S tipološkega vidika produkcijo stratuma 3 zaznamuje izredno širok spekter osnovnih oblik.²¹ Dokumentiran je namreč skoraj celoten spekter osnovnih oblik (sl. 9), ki sem jih identificiral v zgornjih plasteh Male Triglavce (Pergar 2002). Najštevilčnejši so lonci in posode,²² sledijo skodele in skodele ter čaše in vrči. Med lonci prevladujejo trebušasti lonci variant L2 (t. 3: 5; 5: 2), L4 (t. 5: 5,7), L5 (t. 4: 4) ter ovalno kroglasti lonci s hiperboloidno stožčastim vratom variante L9 (t. 3: 3; 5: 1,3) ter L12 (t. 3: 1). Skodele so prisotne z varianto S1 (t. 4: 5), skodele pa z variantama Sk1 (t. 4: 3) in Sk2 (t. 3: 6). Čaše so prisotne z

²⁰ Ib., 29-40, 165-167.

²¹ V osnovi sem se tudi pri določitvi osnovnih tipoloških oblik držal sistema M. Horvat (1999), prilagodil pa sem sistem indeksacije osnovnih oblik (Pergar 2002, 71-84).

²² Termin posoda označuje ostanke posod, ki bi jih v glavnem umestili v osnovno skupino lonca ali vrča, vendar zaradi velike fragmentarnosti podrobna opredelitev ni bila mogoča oz. bi lahko bila zavajajoča. Na podoben način italijanski arheologi na Tržaškem Krasu pri tipološki obravnavi lončenine uporabijo pojem "recipiente" (glej npr.: Gilli, Montagnari Kokelj 1994, 121-194; Montagnari Kokelj et al. 1997, 7 ss).

OSNOVNA OBLIKA BASIC FORM	VARIANTA OSNOVNE OBLIKE VARIANT OF BASIC FORM	TABLA PLATE
SKLEDA DISH		S1 t. 4: 5
SKLEDA DISH		S3 t. 1: 3,4,6
LONEC POT		L2 t. 3: 5
LONEC POT		L4 t. 5: 5,7
LONEC POT		L5 t. 4: 4
LONEC POT		L7 t. 2: 6
LONEC POT		L9 t. 1: 8 t. 3: 3 t. 5: 1
LONEC POT		L11 t. 1: 12
LONEC POT		L12 t. 2: 2 t. 3: 1
LONEC POT		L19 t. 1: 9
LONEC POT		L20 t. 2: 3
LONEC POT		L21 t. 1: 7

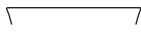

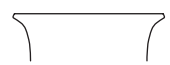
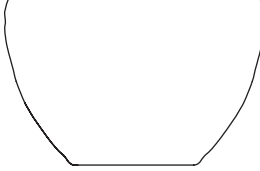

Sl. 9: Osnovne oblike lončenine v stratumih 1, 2, 3.

Fig. 9: Basic forms of pottery in strata 1, 2, 3.

variantama Č2 (t. 4: 6) in Č3 (t. 3: 7), vrči pa z varianto V1 (t. 5: 10). Globoke posode so prisotne z varianto P4 (t. 5: 13), lijakaste z variantami P5 (t. 5: 6), P6 (t. 5: 8), P7 (t. 4: 1) in P8 (t. 3: 2).

Stratum 2²³

²³ Na podlagi primerjave stratigrafskih in vseh tehnoloških podatkov sem združil v kvadrantih 5 in 6 režnje od z = 1,60-2,05 m pod stratum 2. Zavedam se, da sta s stratigrafskega stališča (sl. 4) deloma sporna režnja z = 1,60-1,70 m in 1,80-2,05 m, ki sekata plast 1 in 3 in s tem "kontaminirata" stratum 2. Zato me je zanimalo, ali ostaja stratum 2 še vedno reprezentativni vzorec za plast 2. Primerjava tehnoloških podatkov najdb v obeh spornih režnjah v vseh parametrih ne odstopa za več kot 15 % od rezultatov v režnji 1,70-1,80 m, ki edini seka samo plast 2. Medtem ko se reženj z = 1,60-1,70 m od režnja z =

OSNOVNA OBLIKA BASIC FORM	VARIANTA OSNOVNE OBLIKE VARIANT OF BASIC FORM	TABLA PLATE
POSODA VESSEL		P2 t. 1: 10
POSODA VESSEL		P3 t. 1: 11
POSODA VESSEL		P4 t. 5: 13
POSODA VESSEL		P5 t. 5: 6
POSODA VESSEL		P6 t. 5: 8
POSODA VESSEL		P7 t. 4: 1
POSODA VESSEL		P8 t. 3: 2
SKODELA BOWL		Sk1 t. 4: 3
SKODELA BOWL		Sk2 t. 3: 6
ČAŠA BEAKER		Č1 t. 1: 1
ČAŠA BEAKER		Č2 t. 4: 6
ČAŠA BEAKER		Č3 t. 3: 7
VRČ JUG		V1 t. 5: 10

Lončarsko produkcijo s tehnološkega vidika zaznamuje širok spekter uporabljenih lončarskih mas. Prevladujejo lončarske mase osnovne skupine s kremenom in kalcijevim karbonatom (127 frag. oz. 77,9 %), preostalo pa so mase osnovne skupine s kalcijevim karbonatom (36 frag. oz. 22,1 %) (sl. 5). To je ključna razlika glede na stratum 3, kjer

1,30-1,60 m razlikuje v mnogih parametrih za več kot 30 % in prav tako reženj 1,80-2,05 m od režnja 2,05-2,20 m. Podobno sem primerjal tudi tipološke značilnosti lončenine stratuma 2 z drugimi stratumi. Primerjal sem tudi tipološke ter kronološke rezultate stratuma 2 s preostalim materialom v jami, ki je glede na obstoječe stratigrafske podatke vseboval pretežno material iz posameznih plasti 1, 2 in 3 (Pergar 2002, 85-87, 110-113). Pokazalo se je, da so razlike med posameznimi stratumi pomenljive (l. c.). Zato menim, da so predstavljeni rezultati relevantni za plast 2.

so prevladovale mase iz osnovne skupine mas s kalcijevim karbonatom.

Z ozirom na zrnavost prevladujejo drobnozrnate mase (94 frag.), pogoste pa so še zelo grobozrnate (37 frag.) in fino-zrnate mase (29 frag.) (sl. 6).

Med prepoznanimi načini žganja je najbolj pogosto nepopolno oksidacijsko žganje (121 frag. oz. 74,2 %), sledi mu redukcijsko žganje (25 frag. oz. 15,3 %). Poleg teh dveh glavnih so bili dokumentirani še štirje drugi načini žganja,²⁴ ki pa vsi skupaj komaj dosegajo 10-odstotni delež v lončarski produkciji.

Večji del keramike sodi med trdo keramiko (91 frag. oz. 55,8 %) ter med zelo trdo keramiko (72 frag. oz. 44,2 %) (sl. 7).

Pri obdelavi površine prevladuje tehnika obojestranskega brisanja. Prisotna je še kombinacija brisanja in glajenja.

Lončenina ni bogato okrašena. Prevladuje osnovna tehnika apliciranja (barbotin) (t. 2: 17), ročno oblikovana aplika (t. 2: 12; 2: 16), rebro (t. 2: 15), pogosto je še vtiskovanje (odtis prsta (t. 1: 4,6), odtis nohta (t. 2: 6) in odtis šila (t. 2: 7) ter vrezovanje (žlebljenje) (t. 2: 13) (sl. 8). Razen na ostenju je okras izdelan še na vratu, ramenu in robu ustja. Prevladujejo linijski, neorganizirani in enostavni motivi.

Med lončenino je enajst tipološko opredeljivih oblik (sl. 9). Največ je loncev, sledijo skleda in pa globoke posode. Med lonci prevladujejo ovalno-kroglasti lonci s hiperboloidno stožčastim vratom variant L7 (t. 2: 6), L9 (t. 1: 8), L11 (t. 1: 12) in L12 (t. 2: 2). Poleg teh so dokumentirani še lonci z "lijakastim" vratom variante L19 (t. 1: 9) in lonci s stožčastim vratom variante L20 (t. 2: 3) ter lonci variante L21 (t. 1: 7). Med skledami prevladujejo skleda variante S3 (t. 1: 4,6). Od posod so prisotne posode variant P2 (t. 1: 10) in P3 (t. 1: 11).

Stratum 1

Na tem mestu opozarjam, da je material iz prve plasti doživel selekcijo med izkopavalnim procesom (Leben 1988), izločen je bil predvsem material iz mlajših arheoloških obdobij, tako da razpolagamo samo z majhnim številom fragmentov (le 5) iz prve plasti.

S tehnološkega vidika zaznamuje lončarsko produkcijo heterogen zbir mas. Dokumentirane

²⁴ Oksidacijsko žganje; redukcijsko žganje, v končni fazi vzpostavljena oksidacijska atmosfera; nepopolno oksidacijsko žganje, v končni fazi vzpostavljen proces dimljenja; zaporedno menjavanje redukcijske in oksidacijske atmosfere, v končni fazi vzpostavljena redukcijska atmosfera (Pergar 2002, 53).

lončarske mase sodijo v vse tri osnovne skupine (sl. 5). Prevladujejo pa lončarske mase s kalcijevim karbonatom (3 frag.).

Glede na zrnavost številčno prevladujejo drobnozrnate in zelo fino-zrnate mase (sl. 6).

Pri izdelovanju lončenine so prepoznani trije načini žganja (nepopolno oksidacijsko žganje, oksidacijsko žganje in redukcijsko žganje). Ti trije načini so tudi sicer najbolj pogosti v Mali Triglavci.

Vsi fragmenti sodijo med trdo keramiko (sl. 7).

Površina lončenine je dobro obdelana, prevladuje tehnika brisanja.

Keramika je v večini primerov izdelana prostoročno, razen dveh fragmentov, ki sta izdelana na vretenu.

Okrašen je le fragment zgodnjeantične čaše (t. 1: 1), in sicer v tehniki apliciranja - fini barbotin²⁵ (sl. 8).

Tipološko opredeljive lončenine je v stratumu 1 relativno malo (sl. 9). Od osnovnih oblik posod sem lahko identificiral le čašo variante Č1 (t. 1: 1) in pa skleda variante S3 (t. 1: 3). Čaša variante Č1 (t. 1: 1) ni produkt lokalne lončarske produkcije, ampak gre za tipičen zgodnjeantični import.²⁶ Skleda variante S3 (t. 1: 3) je prisotna že v lončeninskem zbiru stratuma 2. Od skled istega tipa v stratumu 2 se razlikuje po tem, da ta nima okrašenega roba ustja kot primerka v stratumu 2 (t. 1: 4,6) in je izdelana iz druge lončarske mase.

KRONOLOŠKO VREDNOTENJE KERAMIKE

Stratum 3

Med najstarejše elemente v stratumu 3 sodijo prstanasta dna (t. 4: 8-10,13), ki jih poznamo iz neo/eneolitskih kontekstov na širšem prostoru Caput Adriae. Čeprav jih srečamo tudi v eneolitskih kontekstih (npr. na Ptujju),²⁷ so vseeno pogostejši v mlajšeneolitskih kontekstih (Leben 1967; Cannarella, Redivo 1978-1981, Fig. 6; Montagnari Kokelj, Crismani 1997, 82). V podoben časovni okvir bi lahko umestili tudi skleda (t. 4: 5) in čašo (t. 4: 6) z izdolbeno luknjo tik pod ustjem. Tudi tu velja podobno kot za prstanasta dna, da je to bolj značilno za neolitski čas na prostoru Tržaškega Krasa (Gilli, Montagnari Kokelj 1993;

²⁵ Gre za fin barbotin, ki so ga nanašali na površino s čopičem (Horvat 1999, 38).

²⁶ Čaša je narejena iz lončarske mase z osnovno kodo sestavnih ACD (kremen, sljuda, organske snovi), ki je v Mali Triglavci izjemno redka.

²⁷ Korošec 1973, t. 15: 4,7.

Montagnari Kokelj, Crismani 1996). Mogoče bi v ta časovni okvir lahko umestili še čašo (*t. 3: 7*), ki ji najdemo najbližjo analogijo med neolitskim materialom Osoletovih izkopavanj v Trhlovcu. Tam je A. Tomaž ta tip opredelila kot kozarec variante G202 (Tomaž 1999, 40, t. 2: 12).

Med nekoliko mlajše elemente iz stratuma 3 gotovo sodi trebušasti lonec z ročno oblikovano apliko (*t. 4: 4*), ki pa je fragmentarno ohranjena. Tak tip loncev italijanski arheologi datirajo v čas srednjega eneolitika (Eneolitico pieno) (Cazzella, Moscoloni 1992, 446, Fig. IV: 35). V Podmolu je bil najden podoben tip lonca, vendar brez aplikacije (Turk et al. 1993, t. 7: 21, skupek G), ki ga prav tako datirajo v čas srednjega eneolitika.

V širši časovni okvir od neolitika pa do zgodnje bronaste dobe bi lahko uvrstili držaje v obliki subkotalnega ušesca. Datacijsko pomembno je subkotalno ušesce (*t. 3: 4*), ki ga lahko na podlagi bele inkrustacije, ki zapolnjuje vrezan linijski ornament pod robom ustja, datiramo v čas poznega eneolitika/zgodnje bronaste dobe (Dimitrijević 1979, 293). V ta časovni okvir bi sodil še fragment ostenja, okrašen z vbodi šila in žlebovi (*t. 3: 12*) (Leben 1979-1985, 91; Snój 1992, T. 5: 1).

Ročaju v obliki ušesca (*t. 3: 10*) najdemo dobro primerjavo v bližnji Trhlovcu (Dacar 1999, t. 27: 2, plast E²⁸).

²⁸ Plast E je datirana v čas eneolitika/zgodnje bronaste dobe (Leben 1988, 67). Zato se zdi umestna primerjava lončeninskega zbira Male Triglavce s sosednjo Trhlovcu. Plast E v Trhlovcu, podobno kot stratum 3 v Mali Triglavci, zaznamuje izjemno širok spekter uporabljenih lončarskih mas. Pri izdelavi lončenine iz plasti E je bilo uporabljenih kar 31 različnih lončarskih mas od 38 identificiranih lončarskih mas v Trhlovcu, torej skoraj 82 % vseh identificiranih mas (Dacar 1999, 202). V plasti E v Trhlovcu prevladujejo lončarske mase iz osnovne skupine s kalcijevim karbonatom (58,4 %), izjemno pogoste so tudi lončarske mase iz osnovne skupine s kremenom in kalcijevim karbonatom (40,7 %) (Tomaž 1999, 26, sl. 9a, 9b). Lončarske mase iz osnovne skupine s kremenom so maloštevilne in ne dosegajo niti 1 % (l. c.). Podobno velja tudi za stratum 3 v Mali Triglavci.

V plasti E v Trhlovcu prevladujejo drobnozrnate mase (71,3 %), podobno kot v stratumu 3 v Mali Triglavci (Dacar 1999, 202; Tomaž 1999, 27, sl. 10a, 10b). Po pogostosti jim sledijo fino-zrnate mase (22,3 %) (Dacar 1999, 202), kar ustreza tudi situaciji v stratumu 3. Razlika med plastjo E in stratumom 3 je zgolj v deležu zelo grobozrnatih mas, ki v stratumu 3 dosegajo delež 10,3 %, v plasti E pa le 1,1 % (Tomaž 1999, 27, sl. 10a, 10b). Pri obdelavi površine prevladuje tako v Trhlovcu kot v Mali Triglavci obojestransko brisanje (98,6 %) (ib., 48). Podobno kot v stratumu 3 v Mali Triglavci tudi v plasti E v Trhlovcu prevladuje nepopolno oksidacijsko žganje (74,2 %) (Dacar 1999, 203; Tomaž 1999, 27, sl. 12a, 12b). Tako v plasti E v Trhlovcu kot v stratumu 3 v Mali Triglavci prevladuje trda keramika. V plasti E dosega delež trde keramike 71,7 %, delež zelo trde keramike pa 28,3 % (Dacar 1999, 203; Tomaž 1999, 27, sl. 13a, 13b), kar je ponovno primerljivo s stratumom 3. V plasti E v Trhlovcu je okras izdelan v osnovnih tehnikah vrezovanja, vtiskovanja

Skodeli (*t. 4: 3*) najdemo dobre paralele v Čotarjevi pečini/*Cotariova* (Montagnari Kokelj et al. 2002, Tav. 41: 414,416) med materialom iz Vattovanijevih izkopavanj, za katerega žal ne poznamo stratigrafskih podatkov. Zato lahko skledo samo okvirno datiramo v čas eneolitika, kot je opredeljena večina materiala iz tega najdišča (Montagnari Kokelj et al. 2002, 50-54).

Posodi (*t. 5: 13*) najdemo dobre paralele v severni Italiji na poznoeneolitskem/zgodnje bronastodobnem najdišču Rubiera (Bermond Montanari et al. 1982, Fig. 12: RS 23) ter na najdišču Ciondar des Paganis (Bressan 1982, fig. 3: 5).

Vrč (*t. 5: 10*) ima paralele v Orehovi Pejci/*Ciclami* (Gilli, Montagnari Kokelj 1993, Fig. 61: 633-635, reženj 3). Podoben je vrčem s trakastim ročajem tik pod robom ustja in s stožčastim vratom, ki so prisotni na področju Caput Adriae že od eneolitika dalje, pogostejši pa so v zgodnji bronasti dobi (Gilli, Montagnari Kokelj 1993, 158). Posoda (*t. 4: 1*) ima najbližje analogije ravno tako v Orehovi Pejci med lončeninskim zbiranjem reznja 4 (ib., Fig. 43: 417-418). Med najmlajše elemente stratuma 3 pa sodi jezičast držaj z odtisom prsta na sredini (*t. 5: 12*), ki se na področju Caput Adriae pojavi že v času prehoda iz zgodnje v srednjo bronasto dobo (Hänsel, Mihovilić, Teržan 1997, 98, sl. 46; faza Istra II). Ti držaji so najpogostejši v srednji bronasti dobi, najdemo jih pa tudi v mlajšebronastodobnih kontekstih (Cardarelli 1983, Tav. 18: 121). Našemu primerku (*t. 5: 12*) pa najdemo najboljše primerjave v srednjobronastodobnem kontekstu na gradišču Jelarje/*Elleri*, kjer je tak držaj pritrjen na ostenje posode ravno tako okrašene z barbotinom (Maselli Scotti 1988-1989, Tav. 2: 8).

V prehodni čas iz zgodnje v srednjo bronasto dobo sodi morda tudi fragment ostenja z rebrom in ročno oblikovano apliko (*t. 5: 15*), ki mu najdemo dobre paralele v Katrini jami/*Caterina* (Cannarella,

in apliciranja, ter v kombinaciji osnovnih tehnik vrezovanja in vtiskovanja, vtiskovanja in apliciranja (Tomaž 1999, 36). Novost v plasti E v Trhlovcu, glede na predhodne plasti (H, G, F), je kombinacija vrezovanja in vtiskovanja (ib., 35), ki je značilna tudi za stratum 3 v Mali Triglavci. V plasti E v Trhlovcu je okras najpogosteje izdelan v tehniki apliciranja, razmeroma pogosto pa sta uporabljeni tudi osnovni tehniki vrezovanja in vtiskovanja (Dacar 1999, 202). V primerjavi s plastjo E v Trhlovcu imamo v stratumu 3 v Mali Triglavci mnogo manjši delež apliciranja (Pergar 2002, 61). V Trhlovcu pa ne zasledimo kombinacije vrezovanja in inkustiranja. Med motivi so v plasti E v Trhlovcu dokumentirani enostavni motivi, linijski motivi, motivi traka, neorganizirani motivi in kombinirani motivi (Tomaž 1999, 36). Glavna razlika s stratumom 3 v Mali Triglavci je v deležu neorganiziranega motiva, ki v plasti E dosega 32 % (ib., 34, sl. 17), v stratumu 3 pa prevladuje linijski motiv, ki dosega 50-odstotni delež (Pergar 2002, sl. 37a).

Pitti 1978-1981, fig. 4: 6), in na gradišču Jelarje (Maselli Scotti 1988-1989, Tav. 1: 5).

Ob upoštevanju stratigrafskih, tehnoloških in kronoloških podatkov menim, da je mogoče material iz stratuma 3 razdeliti na stratum 3a²⁹ in 3b.³⁰ Stratum 3a vsebuje pretežno material iz poznega eneolitika/zgodnje bronaste dobe (*t. 4: 1; 5: 12*). V stratumu 3b pa prevladuje neo/eneolitski material (*t. 3: 7,13; 4: 4-6, 8-10*).

Stratum 2

Med starejše elemente stratuma 2 gotovo sodita lonec (*t. 2: 6*) in fragment roba ustja (*t. 2: 5*). Podobni lonci so prisotni na gradiščih na Tržaškem Krasu vsaj od srednje bronaste dobe naprej (npr. Ahumada-Silva et al. 1989, Tav. 5: 2; Calligaris et al. 1997, Tav. XV: 99). Robu ustja (*t. 2: 5*) najdemo primerjave že v eneolitskih kontekstih v Podmolu pri Kastelcu (npr. Turk et al. 1993, t. 9: 12, skupek F). Oba fragmenta se nahajata v najglobljem režnju stratuma 2 (Kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m), ki deloma seka tudi plast 3 in je torej razumljivo, da delno "kontaminira" stratum 2. Zato moramo podatke iz tega režnja obravnavati z dobršno mero previdnosti.

Posoda (*t. 1: 10*) ima dobre analogije v materialu iz gradišč v Furlaniji-Juljski krajini, kjer jo datirajo v čas pozne bronaste dobe in starejše železne dobe (Bronzo finale/Primo ferro), (Bianchin-Cittion, Pasqualin 1990, fig. 16: 10; 58: 11). V enak kontekst bi sodil tudi fragment roba ustja (*t. 2: 1*) (Bianchin-Chittion, Pasqualin 1990, 53).

V čas prehoda pozne bronaste dobe v začetek železne dobe lahko umestimo fragmente loncev (*t. 1: 7,9; 2: 3*). Analogije za lonec (*t. 2: 3*) najdemo tako na Gradišču pri Katinari/Cattinara (Maselli Scotti 1977), Njivicah (Moretti et al. 1978, Fig. 10: 1) in na gradišču Pozzuolo del Friuli (Cassola-Guida, Mizzan 1996, T. CXXXVIII: 933). Na vseh treh najdiščih so po italijanski kronologiji datirani v čas Primo ferro. Lonca (*t. 1: 7,9*) imata primerjave v bližnji Trhlovci, kjer sta oba najdena v plasti D, ki je ohlapno datirana v čas železne dobe s keramiko "kaštelirskega tipa" (Leben 1988, 67; Dacar 1999, t. 29: 6; 30: 2). Loncu (*t. 1: 9*) najdemo dobre primerjave na Mostu na Soči, kjer je podoben tip datiran v čas Bronzo recente/Bronzo finale po

italijanski kronologiji (Svoljšak 1988-1989, sl. 6; t. 4: 2). Na Gorenjskem je enak tip loncev datiran v čas starejše železne dobe (Rozman 2001, 122). Kar kaže na to, da tega tipa lonca ne moremo ozko kronološko umestiti.

Od zgoraj naštetih moramo na tem mestu omeniti še ročaj (*t. 2: 10*), ki mu ponovno najdemo najbližjo analogijo v sosednji Trhlovci, prav tako med materialom plasti D (Dacar 1999, t. 31: 11,13; 33: 2).

Vidimo, da ima material iz stratuma 2 mnogo paralel v plasti D v Trhlovci. Zato se zdi primerno, da na tem mestu pogledamo, ali je mogoče material iz Trhlovce, ki ga je Leben okvirno datiral v železno dobo (Leben 1988, 67), nekoliko bolje kronološko zamejiti. Pogled na material iz plasti D, ki ga je Dacarjeva predstavila v svojem diplomskem delu (Dacar 1999, t. 29-33), nam pokaže, da je ta naloga vse prej kot lahka. Zelo malo materiala lahko namreč z gotovostjo kronološko opredelimo. Tako lahko morda skodelo z navzven rahlo izvihanim robom ustja (Dacar 1999, t. 29: 4) po Cardarellijevi shemi umestimo v čas mlajše bronaste dobe (Bronzo recente), (Cardarelli 1983, 95, Tav. 19: 4). Skodela z ročno oblikovano aplikko (Dacar 1999, t. 30: 8) bi lahko po isti shemi sodila v čas mlajše in končne bronaste dobe (Bronzo recente/finale) (Cardarelli 1983, 95, Tav. 19: 3). Skleda z navznoter zavihanim ustjem ter okrasom valovnice (Dacar 1999, t. 30: 7) pa sodi v čas končne bronaste dobe 2 (Bronzo finale 2) po Cardarelliju (1983, 100, Tav. 22: 28a). V čas pozne bronaste dobe bi lahko datirali še fragment ostenja (Dacar 1999, t. 32: 1) z apliciranim rebrom in namenoma narejeno trikotno luknjo, kar je značilnost keramike kulture žarnih grobišč. Eden redkih elementov, ki kaže na to, da imamo v plasti D morda opraviti tudi z železnodobnim materialom, je fragment lonca (Dacar 1999, t. 30: 1), ki mu najdemo primerjave na nekropoli Brežec pri Škocjanu (Ruaro Loseri et al. 1977, Tav. XXXII: 24). Žal za lonca v Brežcu ni znana grobna celota, zato ga lahko samo ohlapno datiramo v čas trajanja nekropole od prehoda 2. v 1. tisočletje pr. n. št. do poznega 7. st. pr. n. št., z viškom v času 9. in 8. stoletja (Teržan 1999, 138). Glavnina materiala iz plasti D bi torej sodila v čas pozne bronaste dobe z redkimi elementi, ki kažejo na čas železne dobe.³¹

²⁹ V diplomskem delu sem v stratum 3a umestil material iz režnjev kv. 3/ 2,10-2,30 m, kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m, kv. 5 + 6/ 2,20-2,40 m (Pergar 2002, 53-54).

³⁰ V stratumu 3b pa material iz režnjev kv. 3/ 2,30-2,50 m, kv. 5 + 6/ 2,40-2,50 m, kv. 3/ 2,50-2,60 m (Pergar 2002, 53-54).

³¹ V plasti D v Trhlovci tako kot v stratumu 2 v Mali Triglavci prevladuje osnovna skupina mas s kremenom in kalcijevim karbonatom (71,1 %) (Dacar 1999, 58). Tudi mase iz osnovne skupine s kalcijevim karbonatom (24,2 %) dosegajo skoraj enak delež kot v stratumu 2 (l. c.). V obeh jamah se torej diametralno spremeni delež osnovnih skupin lončarskih mas glede na starejše plasti, kjer so prevladovala lončarske

Zanimivo je, da najdemo na nekropoli Brežec pri Škocjanu paralele tudi fragmentu roba ustja (*t. I: 8*), in sicer med materialom groba 195 (Ruaro Loseri et al. 1977, Tav. XVIII, T. 195: 1), ki ga ravno tako ne moremo podrobneje opredeliti.

V stratumu 2 torej glavina obravnavanega materiala sodi v čas pozne bronaste dobe do starejše železne dobe, z redkimi elementi, ki bi sodili še v čas mlajše in srednje bronaste dobe.

Stratum 1

Najstarejši element v stratumu 1 je skleda (*t. I: 3*), ki je verjetno v sekundarni poziciji, saj imamo podobna primerka v stratumu 2 (*t. I: 4,6*).

Fragmentu čaše tankih sten (*t. I: 1*) najdemo najbližje paralele na Gradišču pri Katinari (Maselli Scotti 1977, Tav. II: 8) ter na Štalenskem vrhu (Ricci 1985, 247s, Tav. LXXIX) in je datirana v čas od 1. st. pr. n. št. do konca avgustejskega obdobja.

Še mlajši je fragment sive poznoantične keramike (*t. I: 2*).

Iz dnevnika izkopavanj je razvidno, da je bila najdena tudi recentna keramika (Leben 1988, 69-70), ki pa je bila izločena že na samem terenu (Leben 1979-1985).

Material v stratumu 1 je torej časovno izredno heterogen in obsega razpon od starejše železne dobe do sedanjosti.

ANALIZA SESTAVLJIVOSTI IN GOSTOTE KERAMIČNIH FRAGMENTOV V ZGORNJIH PLASTEH MALE TRIGLAVCE

Z namenom boljšega razumevanja narave lončenskega zbira iz zgornjih plasti v Mali Triglavci sem opravil še analizo sestavljenosti posameznih fragmentov na celotnem materialu in to primerjal s stratigrafskimi podatki. Analiza je pokazala

mase iz osnovne skupine mas s kalcijevim karbonatom. Tudi v plasti D prevladujejo drobnozrnate (67,7 %) in fino-zrnate (22,4 %) lončarske mase. Razlika med stratumom 2 in plastjo D je v deležu zelo grobnozrnatih mas, ki v Mali Triglavci prevladujejo. V plasti D prevladuje obojestransko brisanje površine (ib., 70), ki je tudi v stratumu 2 najbolj pogost način obdelave površine. Razlika s plastjo D je v tem, da je v stratumu 2 prisotna kombinacija brisanja in glajenja, ki manjka v plasti D. V plasti D v Trhlovcu so prisotne osnovne variante okraševanja: vtiskovanje, vrezovanje in apliciranje ter kombinacije osnovnih tehnik vrezovanja in apliciranja, vtiskovanja in apliciranja. Te osnovne variante so prisotne tudi v stratumu 2 v Mali Triglavci, manjka le kombinacija vrezovanja in apliciranja. Od motivov prevladujejo v plasti D neorganizirani motivi in linijski motiv (l. c.), v stratumu 2 pa linijski in enostavni motivi.

	Kvadrant / Quadrant	Reženj / Spit	Volumen / Volume	Št. frag. / No. of sherds	Količnik / Quotient
A	5 in 6	1,30 - 1,60 m	2,4	5	2,1
B	5 in 6	1,60 - 1,70 m	0,8	36	45
C	5 in 6	1,70 - 1,80 m	0,8	20	25
Č	5 in 6	1,80 - 2,05 m	2	91	45,5
D	5 in 6	2,05 - 2,20 m	1,2	51	42,5
E	5 in 6	2,20 - 2,40 m	1,6	36	22,5
F	5 in 6	2,40 - 2,50 m	0,8	22	27,5
G	1	0,80 - 2,00 m	4,8	69	14,4
H	1	2,00 - 2,50 m	2	161	80,5
I	2	1,10 - 1,70 m	2,4	20	8,3
J	2	1,80 - 2,50 m	1,725	109	63,2
K	2	2,00 - 2,30 m	1,15	15	13
L	2	2,30 - 2,50 m	0,75	4	5,3
M	3	1,50 - 2,10 m	2,4	81	33,8
N	3	2,10 - 2,30 m	0,8	193	241,3
O	3	2,30 - 2,50 m	0,8	19	23,8
P	3	2,50 - 2,60 m	0,4	10	25
R	4	1,50 - 2,10 m	2,4	86	35,8
S	4	2,10 - 2,30 m	0,8	148	185
Š	4	2,30 - 2,50 m	0,8	41	51,3
T	6	1,80 - 2,00 ?	0,8	19	23,8
U	1 in 2	0,80 - 2,00 m	4,8	36	7,5
V	3 in 4	1,50 - 2,30 m	6,4	24	3,8
Z	1 do 6	0,80 - 2,50 m	42	1296	30,9

Sl. 10a: Tabelarni prikaz vrednosti za posamezne režnje (A-V).

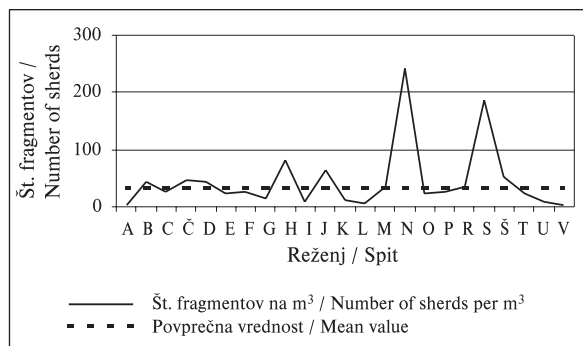
Fig. 10a: Schematic visualisation of values in single spits (A-V).

veliko razpršenost najdb po površini, vendar pa le znotraj določene plasti, z manjšimi odstopanji v tistih režnjih, ki so sekali po dve ali tri plasti in kjer je bil tak rezultat pričakovan. Med izbranimi režnji, relevantnimi za posamezen stratum,³² ni bilo nobenega fragmenta, ki bi ga bilo mogoče sestaviti z oddaljenim ali bližnjim materialom iz druge plasti.

Opravil sem še primerjavo gostote fragmentov lončenine v posameznem režnju glede na volumen obravnavanega režnja in to primerjal s povprečno vrednostjo³³ za celotno najdišče (sl. 10a; 10b). S tem sem skušal ugotoviti, ali določeni režnji dosejajo povprečno vrednost, ki velja za zgornje

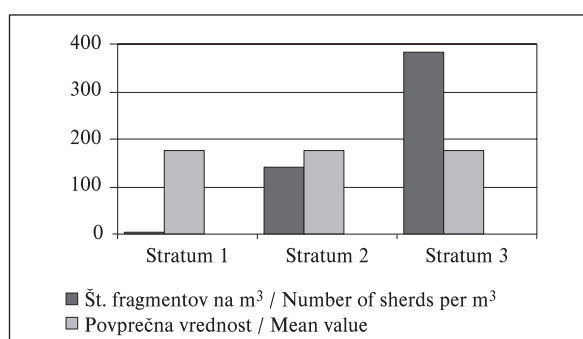
³² Na tem mestu ponovno opozarjam, da je stratum razumljen kot "idealiziran" vzorec določene plasti, reženj pa kot arbitrarna zbiralna enota.

³³ Aritmetična sredina.

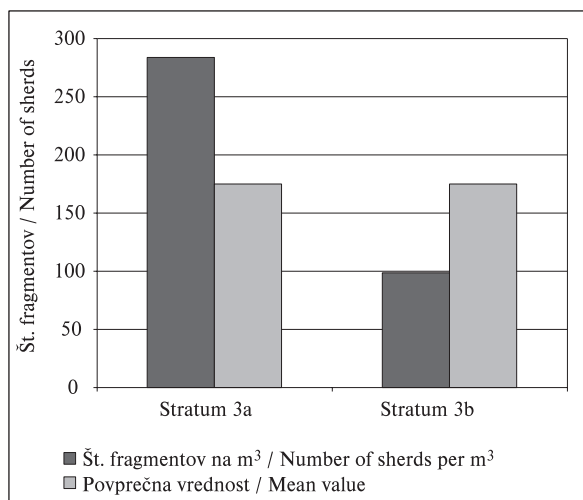
Sl. 10b: Primerjava deleža fragmentov lončenine na m³ po posameznih režnjih (A-V).

Fig. 10b: Comparison of frequency of sherds per m³ from single spits (A-V).

Sl. 11a: Delež fragmentov lončenine na m³ po posameznih stratumih.

Fig. 11a: Frequency of sherds per m³ from single strata.

Sl. 11b: Delež fragmentov lončenine na m³ v stratumih 3a in 3b.

Fig. 11b: Frequency of sherds per m³ from the 3a and 3b strata.

plasti v Mali Triglavci.³⁴ Analiza je pokazala, da

³⁴ Analiza je bila opravljena le za zgornje plasti, saj lahko le zanje zagotovo trdimo, da je bil pobran ves keramični material. Izjema je le stratum 1. Za spodnje plasti glej Žibrat (2002) op. 15.

so v določenih režnjih količniki izrazito visoki, kar verjetno nakazuje na večje antropogene aktivnosti. Potrebno je opozoriti, da obstaja pozitivna korelacija med nadpovprečno gostoto najdb in mestom tega režnja v stratigrafski sekvenci. Nadpovprečno gostoto imajo največkrat tisti režnji, ki so na meji med eno in drugo plastjo ali pa sekajo mejo dveh plasti (primerjaj npr. režnje H [Kv. 1/ 2,00-2,50 m], N [Kv. 3/ 2,10-2,30 m] in S [Kv. 4/ 2,10-2,30 m]).

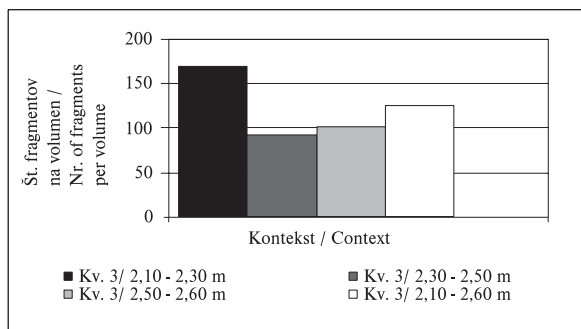
Z namenom primerjave posameznih stratumov sem seštel količnike režnjev, relevantnih za stratume 1, 2 in 3. Dobljeni količnik je deljen s številom stratumov z namenom izračuna povprečne vrednosti za stratume 1, 2 in 3 (174 fragmentov keramike na m³). Primerjava količnikov pokaže (sl. 11a), da edino količnik stratuma 3 presega povprečno vrednost za zgornje plasti v Mali Triglavci in je skoraj trikrat večji od tistega za stratum 2.

Primerjava med stratumi 3a in 3b (sl. 11b) je pokazala, da količnik stratuma 3a izrazito presega povprečno vrednost količnika za zgornje plasti v Mali Triglavci. Količnik stratuma 3b pa je pod povprečno vrednostjo. Ta podatek je zelo pomenljiv, saj smo glavnino lončenine iz stratuma 3a kronološko opredelili v čas poznega eneolitika/zgodnje bronaste dobe, glavnino lončenine iz stratuma 3b pa smo kronološko umestili v čas mlajšega neolitika/eneolitika. Na tem mestu sta za nadaljnjo analizo zanimiva predvsem režnja kv. 3/ 2,30-2,50 m in kv. 5, 6/ 2,40-2,50 m (sl. 10a; 10b), ki sekata plast 3 na globini z = 2,30-2,50 m, kjer je dokumentiran v kvadrantih 2, 3, 5 in 6 pas pepela in rdečkaste ožgane zemlje (Leben 1979-1985, 83, 91), časovno pa sem material iz te globine umestil v eneolitik.

Zgoraj predstavljena analiza gostote keramičnih fragmentov v korelaciji z ostalimi stratigrafskimi podatki morda ponuja odgovor na vprašanje, kdaj so bile v Mali Triglavci intenzivnejše³⁵ antropogene aktivnosti. Če želimo dobiti odgovor na zastavljeno vprašanje, moramo pri takšni analizi upoštevati tudi druge kategorije materialnih ostalin ter procese, ki so uničili ali močno preoblikovali obstoječi stratigrafski zapis.

V našem primeru nas je zanimalo, ali so rezultati za režnje na globini z = 2,30-2,50 m relevantni (sl. 10a; 10b) glede na to, da so bile na tej globini dokumentirane intenzivne sledi kurjenja. Lončenina, ki so jo našli na omenjeni globini, ne kaže znakov sekundarne prežganosti, ki bi bila posledica izpostavljenosti ognju. Zato je potrebno preveriti

³⁵ "Intenzivne" v smislu količine materialnih ostalin.

Sl. 12: Delež fragmentov kosti na m³ v kvadrantu 3.
Sl. 12: Frequency of bone fragments per m³ in Quadrant 3.

še podatke, ki jih ponujajo favnistični ostanki.³⁶ V primerjavo smo vključili podatke iz leta 1980 (Turk 1980) za kvadrant 3 (sl. 12). Rezultat analize gostote favnističnih ostankov na m³ ponovno pokaže, da so v eneolitkih režnjih na globini z = 2,30-2,50 m verjetno potekale manj intenzivne dejavnosti kot v poznoeneolitnem ali zgodnjebro-nastodobnem režnju z = 2,10-2,30 m.

Analiza gostote lončenine in kosti na m³ kaže, da so potekale v jami najbolj intenzivne antropogene aktivnosti v času poznega eneolitika/zgodnje bronaste dobe (stratum 3a), manj intenzivne pa v času neo/eolitika (stratum 3b). Za stratuma 1 in 2 razpolagamo samo s podatki o lončenini, zato ne moremo podati končne ocene o nivoju antropogenih aktivnosti v njih.

ZAKLJUČNA RAZMIŠLJANJA

Spodmol Mala Triglavca je bil sodeč po rezultatih analize lončenine iz zgornjih treh plasti občasno obljuden prostor od mlajšega neolitika do začetkov železne dobe. Po tem času ni materialnih sledi, ki bi pričale o aktivnostih v jami vse do zgodnjeantičnega časa. Nato sledi ponovno kronološka vrzel do pozne antike. Podatek, da so našli tudi recentno lončenino, pa nakazuje na občasno človekovo prisotnost v jami od pozne antike do današnjih dni.

³⁶ Favniški ostanki, ki so jih našli v Mali Triglavci, so močno fragmentarni, več kot polovica vseh kosti je bilo nedoločljivih in so jih izločili že na samem terenu (Turk 1980, 1). Obdelano in predstavljeno je bilo le določljivo gradivo. Za našo analizo je pomembna ocena I. Turka, ki pravi, da imamo na celotnem gradivu opravka skoraj izključno s t. i. kuhinjskimi ostanki, kar bi dokazovale močno razbite in ožgane kosti (l. c.). Čeprav je bil favniški zapis v po izkopavalnem delu preoblikovan, je za našo analizo ključno, da ni bistvenih razlik v sami ohranjenosti kostnega gradiva med različnimi režnji, torej tudi med režnji, relevantnimi za stratum 3b in 3a.

Na dejstvo, da gre za prostor, kjer so potekale občasne aktivnosti, nakazuje majhno število posod glede na čas, ki ga pokriva lončenina. Drugi argument je forma posod, ki zaobjema samo omejen spekter osnovnih oblik, kar bi lahko interpretirali kot posledico namenske uporabe tega prostora, ki se je verjetno spreminjala skozi čas. Tretji argument, da so se dogajale občasne aktivnosti, so rezultati analize gostote keramičnih fragmentov za zgornje plasti v Mali Triglavci. Primerjava količnikov med posameznimi stratumi je pokazala, da imamo največjo gostoto keramičnih fragmentov v stratumu 3, kar lahko nakazuje, da so takrat v jami potekale neke bolj intenzivne antropogene aktivnosti. Podrobnejša analiza med stratuma 3a in 3b je pokazala, da so zaznavni izraziti odkloni v količnikih znotraj stratuma 3, kar bi lahko ponovno interpretirali kot posledico nekih občasnih bolj ali manj intenzivnih aktivnosti. Četrty argument, ki kaže na to, da so se dogajale v Mali Triglavci občasne aktivnosti, pa so rezultati, sicer preliminarni, analize kostnih ostankov (Turk 1980).³⁷ Argument za to, da so se dogajale občasne aktivnosti (morda sezonske), so predvsem rezultati analize zob ubitih živali, ki jim je mogoče določiti starost in verjeten čas zakola. Veliko živali je bilo ubitih bodisi v jesensko/zimskem ali/in spomladanskem času (Turk 1980). Na podobno subsistenčno izrabo je v poglobljeni študiji pokazal P. Miracle za Pupičino peč v Istri, kjer je ugotovil počasen prehod od prevladujočih spomladanskih subsistenčnih aktivnosti v neolitiku k mešanim spomladanskim in jesenskim subsistenčnim aktivnostim v bronasti dobi (Miracle 1997, 56-57). Na podoben čas obiskovanja jam morda kažejo tudi rezultati analize živalskih kosti v Mali Triglavci, seveda pa dokler ne bo opravljena poglobljena študija kostnega materiala za vse plasti v Mali Triglavci, ostaja ponujena razlaga zgolj na hipotetični ravni.

Omenjena analiza kostnih ostankov je pokazala, da prevladujejo v Mali Triglavci kosti lovni živali, manjši del pa so ostanki domačih živali (Turk 1980). Ti podatki so nenavadni, če jih primerjamo s podatki iz sočasnega najdišča Podmol pri Kastelcu (Turk et al. 1993), kjer glavnino kostnih ostankov predstavljajo domače živali že od neolitika dalje. Primerjava kostnega materiala domačih in divjih živali na območju severovzhodne Italije skozi arheološka obdobja je namreč pokazala, da na tem prostoru že od neolitika naprej prevladujejo v prehrani domače živali (Riedel 1996, 43 ss).

³⁷ Pridobljeni podatki so relevantni predvsem za stratum 3. Kostni iz zgornjih dveh stratumov niso bile obravnavane (Turk 1980).

Podoben spekter kostnih ostankov kot v Mali Triglavci je ugotovljen tudi na sočasnih najdiščih na Ljubljanskem barju (Drobne 1973; Toškan, Dirjec 2004, 126), kjer prav tako prevladujejo lovne živali. Novejši rezultati raziskav v Mali Triglavci, ki jih je opravil Inštitut za arheologijo ZRC SAZU pod vodstvom I. Turka (Turk 2004), ponujajo nove podatke o dogajanju v času poznega eneolitika/zgodnje bronaste dobe v Mali Triglavci. Za nas je pomenljiv predvsem radiokarbonski datum školjčne lupine *Mytilus* (4080 ± 40 BP [1σ]) (ib., 244). Ta datum kaže na to, da so v tem času nabirali školjke na Jadranski obali³⁸ (l. c.). Na podlagi kosti in školjk lahko sklepamo, da so se v času poznega eneolitika/zgodnje bronaste dobe v Mali Triglavci morda odvijale lovsko-nabiralniške aktivnosti.

Mala Triglavca je bila najverjetneje del poselitvene mreže v času od mlajšega neolitika do zgodnje bronaste dobe "sočasno" s sosednjo Trhlovco (Osole 1977; Leben 1988), Roško špiljo (Osole 1975), Tominčevo jamo (Leben 1990), Jazbino pri Kačičah (Harej 1988) ter Vilenico (Velušček 1999). Pri gradnji avtoceste Postojna-Koper so pri nadzoru odkrili v okolici Divače večje število vrtač, v katerih je bil najden bronastodobni material (Bavdek 2003, 285-287). Najstarejši fragmenti naj bi bili iz zgodnje bronaste dobe (ead., 2004). Iz tega lahko sklepamo, da je bil prostor v okolici Divače v tem obdobju za takratne prebivalce atraktiven.

Dosedanje raziskave jam in previsov na področju Krasa so pokazale, da imamo v glavnem opravka s točkami, kjer navadno ni odloženih veliko materialnih ostalin glede na časovni razpon artefaktov samih, kar je privedlo raziskovalce do sklepa, da so na teh točkah potekale neke vrste kratkotrajne oz. občasne dejavnosti (Fabec 2003, 88 ss; Montagnari Kokelj 2003, 79 ss), kar se je pokazalo nenazadnje tudi v primeru Male Triglavce. Na podlagi favnističnih ostankov, kjer navadno prevladujejo kosti ovc in koz, večina avtorjev meni, da imamo od neolitika dalje na prostoru Krasa verjetno opravka z mobilnimi pastirskimi skupnostmi (Govedarica 1989; Boschian 2000; Fabec 2003, 88 ss; Montagnari Kokelj 2003, 79 ss), ki so izkoriščale tamkajšnja pašna območja. Glede na trenutno stanje raziskav se zdi ta model najverjetnejši. "Model mobilnih pastirskih" skupin do neke mere tudi razloži kontinuirano uporabo jam v času bronaste in železne dobe. V tem smislu so zanimivi favnistični ostanki iz Male Triglavce, saj kažejo, da so morda v jami v glavnem potekale aktivnosti, povezane z lovom in nabiralništvom. Ta

podatek sicer ne ovrže prejšnje razlage, saj sta bila lov in nabiralništvo gotovo dopolnilni subsistenčni panogi takratnih prebivalcev. Ta primer pa nam pokaže, da zgoraj omenjenega modela ne moremo prosto uporabljati, ampak samo za tiste jame in previse, kjer to dopuščajo podatki.

KATALOG

Legenda: zaporedna številka; tip najdbe; zrnavost mase; barva: znotraj; barva: zunaj; sestava; okras (varianta); motiv; lega: kvadrant/globina.

Vsi predmeti so izdelani prostoročno, razen fragmentov t. l.: 1 in 2, ki sta izdelana na vretenu.

Tabla 1

1. Frag. roba ustja z ostenjem; finoizrnat; svetlordeča (5YR 6/6); svetlordeča (5YR 6/6); apliciranje; kapljicast; kv. 5 + 6/ 1,30-1,60 m.
2. Frag. ostenja; drobnozrnata; siva (7.5YR N4); svetlorjava (10YR 6/3); /; /; kv. 5 + 6/ 1,30-1,60 m.
3. Frag. ustja z ostenjem; finoizrnat; svetlordeča (5YR 7/6); svetlordeča (5YR 7/6); /; /; kv. 5 + 6/ 1,30-1,60 m.
4. Frag. ustja z ostenjem; drobnozrnata; svetlorjava (10YR 6/2); svetlorjava (7.5YR 6/4); vtiskovanje (odtis prsta); linijski; kv. 6/ 1,80-2,00? m.
5. Frag. roba ustja; finoizrnat; rjava (10YR 5/2); svetlorjava (5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
6. Frag. ustja z ostenjem; drobnozrnata; svetlorjava (10YR 6/2); svetlorjava (7.5YR 6/4); vtiskovanje (odtis prsta); linijski; kv. 6/ 1,80-2,00? m.
7. Frag. roba ustja z ostenjem; finoizrnat; svetlorjava (5YR 6/4); svetlorjava (5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
8. Frag. roba ustja z ostenjem; finoizrnat; svetlorjava (5YR 6/4); svetlorjava (5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
9. Frag. ustja z ostenjem; drobnozrnata; svetlorjava (10YR 6/2); svetlorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 6/ 1,80-2,00? m.
10. Frag. roba ustja z ostenjem; drobnozrnata; bledorjava (7.5YR 7/4); bledorjava (7.5YR 7/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
11. Frag. roba ustja z ostenjem; drobnozrnata; svetlorjava (10YR 6/3); temnorjava (10YR 4/2); /; /; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
12. Frag. roba ustja z ostenjem in trakastim ročajem; drobnozrnata; siva (7.5YR N4); siva (5YR 4/1); /; /; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.

Tabla 2

1. Frag. roba ustja; grobozrnata; rjava (2.5YR 5/4); rjava (2.5YR 5/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,70-1,80 m.
2. Frag. roba ustja z ostenjem; grobozrnata; sivočrna (7.5YR N3); rjava (2.5YR 5/2); /; /; kv. 5 + 6/ 1,70-1,80 m.
3. Frag. roba ustja; grobozrnata; siva (7.5YR N4); siva (7.5YR N4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,70-1,80 m.
4. Frag. roba ustja z nastavkom za ročaj; drobnozrnata; siva (10YR 5/1); rjava (5YR 5/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
5. Frag. roba ustja; drobnozrnata; siva (10YR 4/1); siva (10YR 4/1); /; /; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
6. Frag. roba ustja z ostenjem; drobnozrnata; siva (5YR 4/1); rjava (5YR 5/3); vtiskovanje (odtis nohta); linijski; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
7. Frag. roba ustja; drobnozrnata; rjava (7.5YR 5/4); rjava (7.5YR 5/4) vtiskovanje (odtis šila); linijski; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.

³⁸ V kvadrantu 3/ 2,10-2,30 m so med izkopavanji leta 1980 našli tudi ostanke ostrige (*Ostrea edulis*) (Turk 1980, 1).

8. Frag. ustja z ostenjem; drobozrnata; siva (7.5YR N4); siva (5YR 5/3); /; /; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
9. Frag. ostenja z nastavkom za ročaj; drobozrnata; sivočrna (2.5YR N3); sivočrna (2.5YR N3); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
10. Frag. ročaja z ostenjem; finozrnata; siva (7.5YR N4); svetlorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
11. Frag. ročaja z ostenjem; grobozrnata; siva (7.5YR N4); bledorjava (7.5YR 7/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
12. Frag. ostenja; drobozrnata; rjava (2.5YR 4/2); rjava (10YR 5/2); vtiskovanje (odtis šila) / apliciranje (ročno oblikovana aplikacija); kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
13. Frag. ostenja; finozrnata; siva (10YR 5/1); svetlordeča (7.5YR 6/6); vrezovanje (žlebljenje); tračni; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
14. Frag. ostenja; drobozrnata; svetlorjava (10YR 6/4); rjava (5YR 5/6); vrezovanje (žlebljenje), neorganiziran linijski; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
15. Frag. ostenja; drobozrnata; siva (7.5YR N4); siva (7.5YR N4); apliciranje (rebro); linijski; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
16. Frag. ostenja; drobozrnata; siva (10YR 5/1); rjava (5YR 5/4); apliciranje (ročno oblikovana aplikacija), enostaven; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
17. Frag. ostenja; drobozrnata; svetlordeča (5YR 6/6); svetlordeča (5YR 6/6); apliciranje (barbotin); neorganiziran; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
18. Frag. dna; drobozrnata; rjava (5YR 5/3); rjava (5YR 5/3); /; /; kv. 6/ 1,80-2,00? m.
19. Frag. dna z ostenjem; grobozrnata; rdeča (2.5YR 5/4); svetlorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
20. Frag. dna; drobozrnata; sivočrna (7.5YR N3); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
21. Frag. prstanastega dna; drobozrnata; sivočrna (2.5YR N3); /; /; kv. 5 + 6/ 1,70-1,80 m.
22. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; sivočrna (10YR 5/1); rjava (5YR 5/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,80-2,05 m.
23. Frag. dna z ostenjem; grobozrnata; svetlorjava (7.5YR 6/4); svetlorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.
24. Frag. dna; grobozrnata; siva (7.5YR N4); svetlorjava (10YR 6/2); /; /; kv. 5 + 6/ 1,60-1,70 m.

Tabla 3

1. Frag. roba ustja z ostenjem; grobozrnata; sivočrna (7.5YR N3); rjava (2.5YR 5/2); /; /; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
2. Frag. roba ustja; finozrnata; rjava (10YR 5/2); rjava (10YR 5/2); /; /; kv. 5 + 6/ 2,40-2,50 m.
3. Frag. roba ustja z ostenjem; finozrnata; sivočrna (7.5YR N3); sivočrna (7.5YR N3); vtiskovanje (odtis pečata-posamič); linijski; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
4. Frag. roba ustja z držajem; finozrnata; sivočrna (2.5YR N3); sivočrna (2.5YR N3); vrezovanje (pravi vrez) / inkrustracija; motiv linijski; kv. 5 + 6/ 2,40-2,50 m.
5. Frag. ustja z ostenjem; drobozrnata; siva (10YR 4/1); siva (10YR 4/1); vtiskovanje (odtis prsta); linijski; kv. 5 + 6/ 2,20-2,40 m.
6. Frag. ustja z ostenjem; finozrnata; svetlordeča (5YR 6/6); svetlordeča (5YR 6/6); /; /; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
7. Frag. roba ustja; drobozrnata; rjava (10YR 5/2); rjava (10YR 5/2); /; /; kv. 5 + 6/ 2,40-2,50 m.
8. Frag. ustja z ostenjem; grobozrnata; siva (7.5YR N4); svetlorjava (10YR 6/2); /; /; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
9. Frag. ostenja; grobozrnata; svetlorjava (7.5YR 6/4); svetlorjava (5YR 6/4); vtiskovanje (odtis pečata posamič); linijski; kv. 5 + 6/ 2,40-2,50 m.
10. Frag. ostenja z držajem; drobozrnata; rjava (5YR 5/6); rjava (5YR 5/6); /; /; kv. 5 + 6/ 2,20-2,40 m.

11. Frag. ostenja; drobozrnata; siva (10YR 5/1); siva (10YR 5/1); apliciranje (ročno oblikovana aplikacija); enostaven; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
12. Frag. ostenja; drobozrnata; siva (10YR 4/1); svetlorjava (10YR 6/3); vrezovanje (žlebljenje) / vtiskovanje (odtis šila); kombiniran; kv. 5 + 6/ 2,40-2,50 m.
13. Frag. ostenja; finozrnata; svetlordeča (5YR 6/6); vtiskovanje (odtis šila); tračni; kv. 5 + 6/ 2,40-2,50 m.
14. Frag. ostenja; finozrnata; svetlorjava (7.5YR N4); siva (10YR 6/2); prebadanje; enostaven; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
15. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; svetlorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
16. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; svetlorjava (5YR 6/4); svetlorjava (5YR 6/4); /; /; kv. 5 + 6/ 2,20-2,40 m.
17. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; sivočrna (7.5YR N3); sivočrna (7.5YR N3); /; /; kv. 5 + 6/ 2,05-2,20 m.
18. Frag. dna; finozrnata; rdeča (2.5YR 5/4); temnorjava (2.5YR 4/2); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
19. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; siva (10YR 4/1); rjava (5YR 5/6); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
20. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; rdeča (2.5YR N3); (2.5YR 5/4); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
21. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; siva (10YR 4/1); rjava (5YR 5/6); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
22. Frag. dna z ostenjem; drobozrnata; rjava (10YR 5/2); rjava (10YR 5/2); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.

Tabla 4

1. Frag. roba ustja z ostenjem; finozrnata; svetlordeča (5YR 6/6); svetlordeča (5YR 6/6); vtiskovanje (odtis prsta); linijski; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
2. Frag. roba ustja z ostenjem; finozrnata; svetlorjava (5YR 6/4); svetlorjava (5YR 6/4); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
3. Frag. ustja z ostenjem in dnom; drobozrnata; siva (10YR 4/1); rjava (10YR 5/3); prebadanje/vtiskovanje (odtis prsta); linijski; kv. 3 + 4/ 2,10-2,30 m.
4. Frag. ustja z ostenjem; drobozrnata; siva (7.5YR N4); rjava (7.5YR 5/2); apliciranje (ročno oblikovana aplikacija); /; kv. 3/ 2,30-2,50 m.
5. Frag. ustja z ostenjem; drobozrnata; svetlorjava (7.5YR 6/4); svetlorjava (7.5YR 6/4); prebadanje; enostaven; kv. 3/ 2,30-2,50 m.
6. Frag. ustja z ostenjem; drobozrnata; sivočrna (5YR 5/1); sivočrna (5YR 5/1); prebadanje; enostaven; kv. 3/ 2,50-2,60 m.
7. Frag. konkavnega dna (omfalos); drobozrnata; siva (10YR 4/1); rjava (10YR 5/3); /; /; kv. 3/ 2,50-2,60 m.
8. Frag. prstanastega dna; drobozrnata; svetlorjava (10YR 6/3); svetlorjava (10YR 6/2); /; /; kv. 3/ 2,50-2,60 m.
9. Frag. prstanastega dna; drobozrnata; svetlorjava (10YR 4/1); rjava (10YR 5/3); /; /; kv. 3/ 2,50-2,60 m.
10. Frag. prstanastega dna; drobozrnata; svetlordeča (5YR 6/6); svetlordeča (5YR 6/6); /; /; kv. 3/ 2,50-2,60 m.
11. Frag. ustja z ostenjem; drobozrnata; sivočrna (10YR 3/2); temnorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 3/ 2,60-2,80 m.
12. Frag. roba ustja z ostenjem; drobozrnata; sivočrna (7.5YR N3); svetlorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 3/ 2,60-2,80 m.
13. Frag. prstanastega dna; drobozrnata; svetlorjava (10YR 6/4); svetlorjava (10YR 6/4); /; /; kv. 3/ 2,60-2,80 m.

Tabla 5

1. Frag. roba ustja z ostenjem; drobozrnata; sivočrna (2.5YR N3); sivočrna (2.5YR N3); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
2. Frag. ustja z ostenjem; drobozrnata; siva (7.5YR N4); siva (7.5YR N4); vtiskovanje (odtis prsta); linijski; kv. 3/ 2,10-2,30 m.

3. Frag. roba ustja z ostenjem; drobnorzrnata; sivočrna (7.5YR N3); sivočrna (7.5YR N3); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
4. Frag. ostenja; drobnorzrnata; rjava (5YR 5/4); rjava (5YR 5/4); prebadanje; enostavne; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
5. Frag. ustja z ostenjem; drobnorzrnata; rjava (10YR 5/2), svetlorjava (7.5YR 7/6); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
6. Frag. ustja z ostenjem; drobnorzrnata; sivočrna (7.5YR N3); rjava (5YR 5/3); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
7. Frag. ustja z ostenjem; drobnorzrnata; rjava (10YR 6/3); rjava (10YR 6/3); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
8. Frag. roba ustja z ostenjem; finoizrnat; svetlorjava (10YR 6/3); temnorjava (5YR 5/4); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
9. Frag. ostenja; finoizrnat; siva (10YR 6/3); temnorjava (5YR 5/4); vrezovanje (žlebljenje); tračni; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
10. Frag. roba ustja z ostenjem; finoizrnat; sivočrna (7.5YR N3); svetlorjava (10YR 6/4); /; /; kv. 3 + 4/ 1,50-2,30 m.

11. Frag. ostenja; drobnorzrnata; rjava (7.5YR N3); rjava (7.5YR 5/2); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
12. Frag. ostenja z držajem; grobozrnata; sivočrna (7.5YR N2); rdeča (2.5YR 5/8); apliciranje (ročno oblikovana aplikacija in barbotin); kombiniran; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
13. Frag. roba ustja z ostenjem; finoizrnat; rjava (10YR 5/2), svetlorjava (5YR 6/4); vtiskovanje (odtis šila); linijski; kv. 1 + 3/ 2,00-2,50 m.
14. Frag. dna z ostenjem; drobnorzrnata; sivočrna (7.5YR N3); svetlorjava (7.5YR 6/4); /; /; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
15. Frag. ostenja; grobozrnata; rjava (10YR 5/4); rjava (10YR 5/4); apliciranje (rebro in ročno oblikovana aplikacija); kombiniran; kv. 3/ 2,10-2,30 m.
16. Frag. dna z ostenjem; finoizrnat; sivočrna (7.5YR N3); rdeča (2.5YR 4/6); kv. 3/ 2,10-2,30 m.

- AHUMADA-SILVA, I., G. GORINI, M. MASAU DAN, F. MASELLI SCOTTI, S. MIZZAN, E. MONTAGNARI KOKELJ, P. PARONUZZI in G. RIGHI 1989, *Il Carso Goriziano tra protostoria e storia, da Castellazzo a San Polo*. - Gorizia.
- BAVDEK, A. 2003, Vrtače. - V: Bojan Djurić (ur.), *Zemlja pod vašimi nogami. Arheologija na avtocestah Slovenije. Vodnik po najdiščih*, 85 ss, Ljubljana.
- BAVDEK, A. 2004, *Med belim kamnom in rdečo zemljo. Pregledna razstava o arheološkem delu ob gradnji avtoceste čez Kras (1994-2002)*. - Postojna.
- BERMOND MONTANARI, G., M. CREMASCHI in B. SALA 1982, Rubiera: insediamento del vaso campaniforme. - *Preistoria Alpina* 18, 79 ss.
- BIANCHIN-CITTON, E. in A. PASQUALIN 1990, *San Martino di Lupari. Il Villaggio arginato de "Le Motte di sotto"; geografia, morfologia, archeologia e tutela*. - Padova.
- BOSCHIAN, G. 2000, New data on the pastoral use of caves in Italy. - V: *Studi sul Paleolitico, Mesolitico e Neolitico del Bacino dell' Adriatico in Ricordo di Antonio M. Radmilli*. Quaderno 8, 63 ss.
- BRESSAN, F. 1982, Il Ciondar des Paganis (Faedis, Udine). - *Preistoria Alpina* 18, 111 ss.
- BUDJA, M. 1990, Arheološka stratigrafija: stratigrafska konceptualizacija neo-eneolitskih kultur in preteklega časa. - *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 18, 113 ss.
- CALLIGARIS, R., S. MIZZAN in E. MONTAGNARI KOKELJ 1997, *Uomini e orsi: frammenti di vita e di ambiente del Quaternario. Trieste, Palazzo Costanzi, 29 novembre 1997 - 25 febbraio 1998*. Katalog razstave. - Trieste.
- CANNARELLA, D. in C. PITTI 1978-1981, Gli scavi nella Caverna Caterina sul Carso Triestino. - *Atti della Società per la Preistoria e Protostoria della Regione Friuli-Venezia Giulia* 4, 9 ss.
- CANNARELLA, D. in B. REDIVIO 1978-1981, La grotta della Tartaruga. Livelli a ceramica. Note preliminare. - *Atti della Società per la Preistoria e Protostoria della Regione Friuli-Venezia Giulia* 4, 45 ss.
- CARDARELLI, A. 1983, Castellieri nel Carso e nell' Istria: cronologia degli insediamenti fra media eta del bronzo e prima eta del ferro. - V: *Preistoria del Caput Adriae*, 87 ss, Udine.
- CASSOLA GUIDA, P. in E. BORGNA 1994, *Pozzuolo del Friuli - II.1. La prima eta del ferro nel settore meridionale del Castelliere*. - Studi e ricerche di protostoria Mediterranea 4.
- CAZZELA, A. in MOSCOLONI 1992, Le facies culturali del pieno Eneolitico. - V: *Popoli e civiltà dell' Italia antica* 11, 383 ss.
- DACAR, M. 1999, *Trhlovca*. - Diplomaska naloga, Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- DIMITRIJEVIĆ, S. 1979, Vučedolska kultura i vučedolski kulturni kompleks. - V: *Praistorija jugoslavenskih zemalja* 3, 267 ss.
- DROBNE, K. 1973, Favna koliščarskih naselbin na Ljubljanskem barju. - *Arheološki vestnik* 24, 217 ss.
- FABEC, T. 2003, Neolitizacija Krasa. - *Arheološki vestnik* 54, 73 ss.
- GABROVEC, S. 1974, Naselbinska izkopavanja v Stični - metoda dela. - *Varstvo spomenikov* 17-19/1, 25 ss.
- GOVEDARICA, B. 1989, Rano bronzana doba na področju istočnog jadrana. - *Djela ANUBiH* 67.
- GILLI, E. in E. MONTAGNARI KOKELJ 1994, La Grotta delle Gallerie nel Carso Triestino. - *Atti della Società per la Preistoria e Protostoria della Regione Friuli-Venezia Giulia* 8, 121 ss.
- GUŠTIN, M. 1979, Notranjska. K začetkom železne dobe na Severnem Jadranu. - *Katalogi in monografije* 17.
- HAREJ, Z. 1988, Jama Jazbina pri Kačičah. - *Varstvo spomenikov* 30, 206 ss.
- HÄNSEL, B., K. MIHOVIČ in B. TERŽAN 1997, Monkodonja. Utvrdeno protourbano naselje starijega i srednjega brončanega doba kod Rovinja u Istri. - *Histria Archaeologica* 28, 37 ss.
- HORVAT, M. 1999, *Keramika. Tehnologija keramike, tipologija lončenine, keramični arhiv*. - Razprave Filozofske Fakultete, Ljubljana.
- KOROŠEČ, P. 1973, Eneolitik Slovenije. - *Arheološki vestnik* 24, 167 ss.
- LEBEN, F. 1967, Stratigrafija in časovna uvrstitev jamskih najdb na Tržaškem Krasu. - *Arheološki vestnik* 18, 43 ss.
- LEBEN, F. 1975, gesla: Dolnje Lezeče. Jazbina. Tominceva jama. - V: *Arheološka najdišča Slovenije*, 130 ss, Ljubljana.
- LEBEN, F. 1979-1985, *Dnevnik izkopavanj v Trhlovci in Mali Triglavci*. (Arhiv Inštituta za arheologijo ZRC SAZU, inv. št. A 115.)
- LEBEN, F. 1983, *Mala Triglavca 1983*. (Elaborat, Arhiv IZA ZRC SAZU, inv. št. E 175.)
- LEBEN, F. 1987, Novoodkrite prazgodovinske plasti v jamah na Krasu. Arheološka istraživanja u Istri i Hrvatskom primorju, Puła 15. - 18. rujna 1982. - *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva* 11/2, 21 ss.
- LEBEN, F. 1988, Novoodkrite prazgodovinske plasti v jamah na Krasu. - *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 16, 65 ss.
- LEBEN, F. 1990, Arheološki ambient v porečju Reke in na Divaškem pragu. - V: *Reka-Timav. Podobe, zgodovina in ekologija kraške reke*, Ljubljana.

- MASELLI SCOTTI, F. 1977, Prime considerazioni sul recente scavo a Cattinara. - V: *Letà del Bronzo e del Ferro nell'Isontino*, 45 ss, Gorizia.
- MASELLI SCOTTI, F. 1988-1989, Considerazioni su recenti scavi al Castelliere di Elleri e confronti con abitati coevi del Carso triestino e goriziano. - *Arheološki vestnik* 39-40, 91 ss.
- MIRACLE, P. 1997, Early Holocene foragers in the karst of northern Istria. - *Poročilo o raziskovanju paleolita, neolita in eneolita v Sloveniji* 24, 43 ss.
- MONTAGNARI KOKELJ, E. 2003: Why settling a Karstic area? Considerations on the Trieste Karst (north-eastern Italy) in the Late Prehistory. - *Histria Antiqua* 11, 75-93.
- MONTAGNARI KOKELJ, E. in A. CRISMANI 1997, La Grotta del Mitreo nel Carso Triestino. - *Atti della Società per la Preistoria e Protostoria della Regione Friuli-Venezia Giulia* 10, 7 ss.
- MONTAGNARI KOKELJ, E., T. GREIF in E. PRESELLO 2002, La grotta Cotariva nel Carso Triestino (Italia nord-orientale); Materiali ceramici degli scavi 1950-70. - *Aquileia Nostra* 73, 38 ss.
- MORETTI, M., R. GERDOL, G. STACUL in L. RUARO LOSERI 1978, I castellieri di Nivize, Monte Grisa, Ponte S. Quirino. Complessi dell' eta del Bronzo. - *Monografie di Preistoria degli "Atti Civ. Mus. St. Arte" 2*.
- OSMUK, N. 1988, Goriče pri Famljah. - *Varstvo spomenikov* 30, 196 ss.
- OSOLE, F. 1975, Roška špilja. - V: *Arheološka najdišča Slovenije*, 133-134, Ljubljana.
- OSOLE, F. 1977, Trhlovca. - *Varstvo spomenikov* 21, 173 ss.
- PERGAR, M. 2002, *Mala Triglavca*. - Diplomsko naloga, Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- PUC, M. 1979, *Mala Triglavca*. (Dopolnilni zapisnik 10. 4. 1979, Arhiv IZA ZRC SAZU 1983, priloga k inv. št. E 175.)
- RAZTRESEN, M. 1986, Kraševci srednje kamene dobe. Dr. France Leben iz inštituta za arheologijo ZRC SAZU v Ljubljani je v podzemski jami Divaškega krasa odkril zanimivo prebivališče kamenodobnega človeka. - *Teleks* (8. 5. 1986), 20 ss.
- RICCI, A. 1985, Ceramica a pareti sottili. - V: *Enciclopedia dell'arte antica, classica e orientale. Atlante delle forme ceramiche 2. Ceramica fine romana nel bacino Mediterraneo (tardo ellenismo e primo impero)*, 231-357, Roma.
- RIEDEL, A. 1996, Archeological investigations in North - eastern Italy: the exploitation of animals since the Neolithic. - *Preistoria Alpina* 30, 43 ss.
- ROZMAN, B. 2001, *Keramika iz prazgodovinske naselbine v Kranju (Pavšlarjeva hiša)*. - Diplomsko delo, Oddelek za arheologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- RUARO LOSERI, L., G. STEFFÈ DE PIERO, S. VITRI, in G. RIGHI 1977, *La Necropoli di Brežec presso S. Canziano del Carso. Scavi Marchesetti 1896-1900*. - Monografie di Preistoria degli "Atti Civ. Mus. St. Arte" 1, Trieste.
- SNOJ, D. 1992, Sermin. - *Varstvo spomenikov* 34, 91 ss.
- SVOLJŠAK, D. 1988-1989, Posočje v bronasti dobi. - *Arheološki vestnik* 39-40, 367 ss.
- TERŽAN, B. 1999, Oris obdobja kulture žarnih grobišč na Slovenskem. - *Arheološki vestnik* 50, 130 ss.
- TOMAŽ, A. 1999, *Časovna in prostorska strukturiranost neolit-skega lončarstva: Bela Krajina, Ljubljansko barje, Dinarski Kras*. - Magistrska naloga, Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
- TOŠKAN, B., J. DIRJEC 2004, Hočevarica - analiza ostankov makrofavne. - V: *Hočevarica. Eneolitsko kolišče na Ljubljanskem barju*. Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 8.
- TURK, I. 1980, *Začasno poročilo o najdbah favne v jami Triglavci pri Divači. Izkopavanje I. 1980*. (Poročilo, Arhiv IZA ZRC SAZU, inv. št. E 340.)
- TURK, I. (ur.) 2004, *Viktorjev spodmol in Mala Triglavca. Pripjevki k poznavanju mezolitskega obdobja v Sloveniji*. - Opera Instituti Archaeologici Sloveniae 9.
- TURK, I., Z. MODRIJAN, T. PRUS, M. CULIBERG, A. ŠERCELJ, V. PERKO, J. DIRJEC in P. PAVLIN 1993, Podmol pri Kastelcu - novo večplastno arheološko najdišče na Krasu, Slovenija. - *Arheološki vestnik* 44, 45 ss.
- VELUŠČEK, A. 1999, Prazgodovinska in zgodovinska jamska najdišča na Krasu. - V: *Kras: pokrajina, življenje, ljudje*, 142 ss, Ljubljana.
- ŽIBRAT, A. 2002, *Neolitska in eneolitska lončenina iz najdišča Mala Triglavca pri Divači*. - Diplomsko naloga, Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

Mala Triglavca 1979-1985

Analysis of the pottery from the "later prehistoric horizon"

Summary

The aim of this article is to present the pottery uncovered during the excavations of F. Leben at Mala Triglavca (Leben 1988). The subject of our research is the prehistoric material from the upper layers (to depth $z = -2.60$ m), which Leben considered as a common "later prehistoric cultural horizon" (Leben 1988, 70). The material that will be presented in the text was chosen on the basis of the results of a reanalysis of the stratigraphy, as we consider that only those finds with a known context offer a sufficiently good foundation for further research.

LOCATION OF THE SITE AND HISTORY OF RESEARCH

The cave of Mala Triglavca is an 8 m wide and 6 m long rock shelter on the edge of dolina that opens in the Karst plain near the Radvanj collapse dolina southeast of the road leading

from Divača to Lokev or the Divača - Koper railway (Fig. 1) (Leben 1988, 69).

Reconnaissance survey of the cave was made by M. Brodar, F. Leben and M. Puc on the 10th of April 1979 (Puc 1979). A trial trench was opened in the same year by a team under the direction of France Leben who was excavating in the immediate vicinity in the cave of Trhlovca (Leben 1988, 69). The numerous finds made them decide to carry out systematic excavations in the following years, which continued almost without interruptions until 1985.

METHODOLOGY OF EXCAVATION AND DOCUMENTATION, STRATIGRAPHY

In 1979 they excavated the first trial trench measuring 2 x 2 m along the western cave wall (Fig. 2). They began systematic

excavations in the following year, first measuring the cave and marking off the terrain. They decided on an orthogonal system based on quadrants. The basic unit used in documenting the finds was a 2 x 2 m quadrant, the size of the original trial trench from 1979. This grid was numbered with Arabic numerals, and the trench from 1979 became the second quadrant (*Fig. 2*) in the excavation system. The datum point of the coordinate system was placed 2.5 m outside the cave, in line with the eastern profile of the original trench (*Fig. 2*). Excavation field was opened anew each season and the quadrants were numbered accordingly (*Fig. 2*). The only exceptions to the numbering system were Quadrants 3a and 4a, which were introduced as supplementary quadrants as the western cave wall extended outside the grid at deeper levels. The excavations thus extended over 12 quadrants between the period from 1979 to 1985 (approximately 48 m²).

The excavation at Mala Triglavca was carried out using the arbitrary method, meaning that the natural borders of stratification were not followed, rather the layers were deepened arbitrarily with metrically determined excavation levels of soil removal. Usually these spits were 20 cm thick, although the thickness was adopted to a given situation and could vary from 10 to 60 cm.

The finds were recorded according to individual spits and quadrants. The depth of the spit determined the position of the findspots on the z axis, and the quadrant on the horizontal x and y axis. Hence the majority of finds can only approximately be located spatially.

On the basis of the field journal and the existing graphic documentation (see *figs. 3, 4*), I identified layers that were clearly distinguishable.

Layer 1:

Recent humus with stones, inter woven with roots, up to 30 cm thick. The layer extended across the entire surface of the rock shelter and also in the area in front of the cave. It is cut through by a dry-stone wall (structure 1). The border with the lower layer 2 is not sharp.

Layer 2:

Cave humus with sharp edged rubble, mixed with large rock falls. The layer was irregularly shaped in plan and section, and extended across the entire excavated area. It measured from 20 to 30 cm in thickness in the center of the rock shelter. In front of the cave (from the eaves outwards) and along the southern and western cave walls it reached a thickness of 100-120 cm. The borders with layers 1 and 3 are not distinct.

Layer 3:

A black, loose humus layer with less stones than layer 2. Within it they identified zones of interleaved thin grey ashy deposits and reddish burnt soil. The first zone of ashy deposits and burnt soil appeared at the depth $z = 2.30-2.50$ m. The second zone was at the depth $z = 2.70-2.80$ m. The third zone was at the border with layer 4. The entire layer was from 100 to 120 cm thick.

Layer 4:

A zone of dark burnt soil mixed with small rubble. The stones were also burnt. It also contained grey lens-shaped deposits of hardened ash. The layer was on average 20 to 30 cm thick.

Layer 5:

A darker, black gravelly layer, around 100 cm thick, with grey lens-shaped deposits and two visible remains of hearths.

Layer 6:

Pleistocene rubble. Several large rocks were at the border with layer 5. The exact thickness of the layer is not known, since the limestone bedrock (layer 8) was not reached in spite of the trench being deepened for a 1m.

Layer 7:

Brown, compact loam with gravel and large rocks. The relationship to layer 6 is unclear.

Layer 8:

The cave floor or the limestone bedrock.

Layer 9:

Breccia.

Structure 1:

Dry-stone wall.

The subject of this analysis is the material from Layers 1, 2, and 3. For this purpose, I chose the material from Quadrants 5 and 6 and a part of the material from Quadrant 3. Only this material could be placed in the presented stratigraphic framework, as the layers under discussion have an almost horizontal position in those quadrants. The spits that belonged to a single layer in reference to the graphic and written documentation were united into individual "strata", and considered as partial samples of given layer. The results presented below, will hence reflect the main traits of given layer. They will not reflect the absolute values for the entire layer, but merely for the selected spits.

It can be observed from the description of the layers that the original stratigraphic sequence was much more complex (as can be seen, for example, in the description of layer 3), but the nature of the data and the excavation methodology hinder an impartial and more detailed division of the layers. For this reason, the material from the upper part of layer 3 will initially be analyzed as a whole, while on the interpretative level I will try to present the differences between the upper and lower spits.

THE CHRONOLOGICAL EVALUATION OF THE POTTERY

Stratum 3

The earliest elements in stratum 3 include ringed bases (*Pl. 4: 8-10,13*), such as are known from Neo/Eneolithic contexts in the broader Caput Adriae region. Although they can be found in Eneolithic contexts (e.g. at Ptuj, Korošec 1973, *Pl. 15: 4,7*), they are nonetheless more common in late Neolithic contexts (Leben 1967; Cannarella, Redivo 1978-1981, *Fig. 6*; Montagnari Kokelj, Crismani 1997, 82). A similar chronological framework can also be suggested for the dish (*Pl. 4: 5*) and the cup (*Pl. 4: 6*) with a pierced hole just below the rim. As for the ringed base, this element is more characteristic for Neolithic period in the Trieste Karst region (Gilli, Montagnari Kokelj 1993; Montagnari Kokelj, Crismani 1996). This chronological framework can also be applied to another cup (*Pl. 3: 7*), with the closest analogy among the Neolithic material from Osol's excavations at Trhlovca. A. Tomaž classified this type as cup variant G202 (Tomaž 1999, 40, *Pl. 2: 12*).

Somewhat later elements from stratum 3 include a bellied pot with a handmade applique (*Pl. 4: 4*), which is fragmentarily preserved. Such pots are dated by Italian archaeologists to the middle Eneolithic period (eneolitico pieno) (Cazzella, Moscoloni 1992, 446, *Fig. IV: 35*). At Podmol a similar type of pot was found, although without the applique (Turk et al. 1993, *Pl. 7: 21*, sub-phase G), which is also dated to the period of the middle Eneolithic.

Handles in the form of a suspension lug can be placed in a broad chronological framework from the Neolithic to the early Bronze Age. An important element for dating is the suspension lug (*Pl. 3: 4*), which on the basis of the white encrustation that fills the incised linear decoration below the edge of the rim can be dated to the period of the late Eneolithic/Early Bronze Age (Dimitrijević 1979, 293). A wall fragment, decorated with awl stitches and grooves, would also belong to this chronological framework (*Pl. 3: 12*) (Leben 1979/85, 91; Snoj 1992, *Pl. 5: 1*).

An ear-shaped handle (*Pl. 3: 10*) has a good analogy at the nearby Trhlovca site (Dacar 1999, *Pl. 27: 2*, layer E).

A bowl (*Pl. 4: 3*) has good parallels at Čotarjeva pečina/Cotariova (Montagnari Kokelj et al. 2002, Tav. 41: 414, 416) among the material from Vattovani's excavations, for which the stratigraphic data are unfortunately unknown. Hence the bowl can be only generally dated to the period of the Eneolithic, like the majority of the material from that Italian site (Montagnari Kokelj et al. 2002, 50-54).

A vessel (*Pl. 5: 13*) has good analogies at the northern Italian late Eneolithic/Early Bronze Age site of Rubiera (Bermond Montanari et al. 1982, Fig. 12: RS 23), and at the site of Ciondar des Paganis (Bressan 1982, Fig. 3: 5).

A jug (*Pl. 5: 10*) has parallels at Orehova Pejca/Ciclamii (Gilli, Montagnari Kokelj 1993, Fig. 61: 633-635, spit 3). It is similar to jugs with a ribbon handle just below the rim edge and a conical neck, which are present in the Caput Adriae region from the Eneolithic onwards, while they are most common in the Early Bronze Age (Gilli, Montagnari Kokelj 1993, 158). A vessel (*Pl. 4: 1*) also has the closest analogies to the pottery assemblage from spit 4 at Orehova Pejca (Gilli, Montagnari Kokelj 1993, Fig. 43: 417-418). Among the latest elements of stratum 3 was a tongue-shaped handle with a finger impression in the center (*Pl. 5: 12*), which in the Caput Adriae region appeared as early as in the period of the transition from the Early to the Middle Bronze Age (Hänsel, Mihovilić, Teržan 1997, 98, Fig. 46; the Istra II phase). These handles are most common in the Middle Bronze Age, and they can also be found in later Bronze Age contexts (Cardarelli 1983, Tav. 18: 121). The best comparisons for our example (*Pl. 5: 12*) can be found in a Middle Bronze Age context at the hillfort of Jelarje/Elleri, where such a handle was attached to the wall of a vessel similarly decorated with barbotine (Maselli Scotti 1988-1989, Tav. 2: 8).

A wall fragment with a rib and a handmade applique perhaps also belongs to the transitional period from the Early to the Middle Bronze Age (*Pl. 5: 15*), and good parallels for it can be found at Katrina jama/Caterina (Cannarella, Pitti 1978-1981, Fig. 4: 6) and at the hillfort of Jelarje (Maselli Scotti 1988-1989, Tav. 1: 5).

Giving full consideration of the stratigraphic, technological, and chronological data, it is my opinion that the material from stratum 3 can be divided into stratum 3a and stratum 3b. Stratum 3a contains mostly material from the late Eneolithic/Early Bronze Age (*Pl. 4: 1; 5: 12*). In stratum 3b, Neo/Eneolithic material predominates (*Pl. 3: 7,13; 4: 4-6, 8-10*).

Stratum 2

The oldest elements of stratum 2 include a pot (*Pl. 2: 6*) and a fragment of a rim (*Pl. 2: 5*). Similar pots are present in the Trieste Karst at hillfort sites from at least as early as the Middle Bronze Age onwards (e.g. Ahumada Silva et al. 1989, Tav. 5: 2; Calligaris et al. 1997, Tav. XV: 99). Analogies can be found for the rim (*Pl. 2: 5*) in Eneolithic contexts at Podmol near Kastelec (e.g. Turk et al. 1993, Pl. 9: 12, sub-phase F). Both fragments were found in the deepest excavation levels of stratum 2 (quad. 5+6/ 1.80-2.05 m), which partly cuts into layer 3 and it is thus somewhat understandable that it partially "contaminated" stratum 2. Hence the data from this excavation level must be analyzed with a considerable measure of caution.

A vessel (*Pl. 1: 10*) has good analogies with the material from hillforts in the Friuli-Julian region, where it is dated to the period of the Late Bronze Age and the Early Iron Age (Bronzo finale/Primo ferro), (Bianchin-Cittion, Pasqualin 1990, Fig. 16: 10; 58: 11). The same context would hold true for a rim fragment (*Pl. 2: 1*) (Bianchin-Cittion, Pasqualin 1990, 53).

Fragments of pots can be assigned to the period of the transition from the Late Bronze Age to the Early Iron Age (*Pl. 1: 7,9; 2: 3*). Analogies for one pot (*Pl. 2: 3*) can be found at the Gradišče pri Katinari/Cattinara (Maselli Scotti 1977), Njivice

(Moretti et al. 1978, Fig. 10: 1), and at the hillfort of Pozzuolo del Friuli (Cassola-Guida, Mizzan 1996, Pl. CXXXVIII: 933). At all three sites they are dated to the Primo ferro period in Italian chronology. The two pots (*Pl. 1: 7,9*) have comparisons at the nearby Trhlovca, as both were found in layer D, which is loosely dated to the Iron Age with pottery of the "castellieri type" (Leben 1988, 67; Dacar 1999, Pl. 29: 6; 30: 2). Good analogies for one pot (*Pl. 1: 9*) can be found at Most na Soči, where a similar type of pot is dated to the Bronzo recente/Bronzo finale period according to the Italian chronology (Svoljšak 1988-1989, Fig. 6; Pl. 4: 2). In Gorenjsko/Upper Carniola, an identical type of pot is dated to the period of the Early Iron Age (Rozman 2001, 122). This all indicates that this type of pot cannot be classified to a specific period.

In addition to the above, a handle (*Pl. 2: 10*) should also be mentioned, where the closest analogies again can be found at neighboring Trhlovca, among the material from layer D (Dacar 1999, Pl. 31: 11,13; 33: 2).

It is apparent that the material from stratum 2 has many parallels in layer D at Trhlovca. Hence it seems reasonable to see if the material from Trhlovca, which Leben dated approximately to the Iron Age (Leben 1988, 67), can be more specifically defined chronologically. A review of the material from layer D, which Dacar presented in his B.A. thesis (Dacar 1999, Pl. 29-33) shows us that this task is anything but simple. Very little of this material can be classified chronologically with any certainty. Perhaps a vessel with a slightly everted rim (Dacar 1999, Pl. 29: 4) could be placed following Cardarelli in the period of the Late Bronze Age/Bronzo recente (Cardarelli 1983, 95, Tav. 19: 4). A vessel with a handmade applique (Dacar 1999, Pl. 30: 8) could according to the same system be assigned to the period of the Late and Final Bronze Age or Bronzo recente/finale (Cardarelli 1983, 95, Tav. 19: 3). A bowl with an inverted rim and a wavy line decoration (Dacar 1999, Pl. 30: 7) can be classified to the period of the Final Bronze Age 2 or Bronzo Finale 2 according to Cardarelli (Cardarelli 1983, 100, Tav. 22: 28a). The period of the Late Bronze Age would also be the date for a wall fragment (Dacar 1999, Pl. 32: 1) with an applied rib and a deliberately made triangular hole, which are characteristics of the pottery of the Urnfield Culture. One of the rare elements indicating that perhaps layer D also contains Iron Age material is a fragment of a pot (Dacar 1999, Pl. 30: 1), for which comparisons can be found at the cemetery of Brežec near Škocjan (Ruaro Loseri et al. 1977, Tav. XXXII: 24). Unfortunately the grave unit is not known for the pot from Brežec, so that it can only loosely be dated to the period of utilization of the cemetery extending from the transition from the 2nd to the 1st millennium to the late 7th century BC, with its peak in the 9th and 8th centuries BC (Teržan 1999, 138). Most of the material from layer D would thus belong to the period of the Late Bronze Age, with rare elements indicating a date in the Iron Age.

It is interesting the parallels can also be found at the cemetery of Brežec near Škocjan for a fragment of a rim (*Pl. 1: 8*), namely among the material of grave 195 (Ruaro Loseri et al. 1977, Tav. XVIII, T. 195: 1), which similarly cannot be dated exactly.

Most of the analyzed material from stratum 2 can thus be said to be dated to the period from the Late Bronze Age to the Early Iron Age, with rare elements that would belong to the period of the Middle Bronze Age.

Stratum 1

The earliest element in stratum 1 is a dish (*Pl. 1: 3*), which was probably in a secondary position, as similar examples are known from stratum 2 (*Pl. 1: 4,6*).

A fragment of a thin walled cup (*Pl. 1: 1*) has the closest analogies at Gradišče near Katinara (Maselli Scotti 1977, Tav. II: 8) and at Štalenski vrh (Ricci 1985, 247s, Tav. LXXIX), and is dated to the period from the 1st century BC to the end of the Augustan period

A fragment of Late Roman grey pottery is even later (*Pl. 1: 2*).

It is evident from the field diary that recent pottery was also found (Leben 1988, 69-70), which was discarded immediately at the site (Leben 1979/85).

The material in stratum I can thus be said to be chronologically heterogeneous, spanning the period from the Early Iron Age to the present.

REFITTING AND DENSITY ANALYSIS OF THE POTTERY FRAGMENTS FROM THE UPPER STRATA OF MALA TRIGLAVCA

With the aim of better understanding the nature of the pottery assemblage from the upper layers of Mala Triglavca, I further completed a refitting analysis among the individual fragments throughout all of the material and compared this to the stratigraphic data. The analysis showed a great degree of dispersion of the finds across the surface, although only within given layers, with lesser deviations in those excavations levels that cut through two or three layers, and where such a result was to be expected. Among the selected spits that were relevant for individual stratum there were no fragments that would fit with distant or nearby material from other layers.

The analysis of the density of pottery (*figs. 10a, 10b*) and bones (*Fig. 12*) per m³ showed that the most intensive anthropogenic activities took place in the period of the Late Eneolithic/Early Bronze Age (stratum 3a), while they were less intensive in the Eneolithic period (stratum 3b) (*figs. 11a, 11b*). For stratum 1 and stratum 2 only data about the pottery is available, and hence we cannot offer a final evaluation of the level of anthropogenic activities displayed in them.

CONCLUSIONS

The rock shelter of Mala Triglavca, judging by the results of the analysis of pottery from the upper three layers, was periodically inhabited from the Late Neolithic to the beginning of the Iron Age. After that period there are no material traces that would indicate human activity in the cave up to the early Roman period. Another chronological gap follows to the period of Late Antiquity. The information that they also found recent pottery indicates periodical human presence in the cave from Late Antiquity to the present day.

The fact that this was a place where activities took place only occasionally is indicated by the small number of vessels in relation to the period of time that the pottery covers. Another argument is the form of the vessels, which encompasses only a limited spectrum of basic forms, which could be interpreted as a result of a specific use of this area, which probably changed throughout time. The third indication that periodic activities took place is represented by the results of the analysis of the density of pottery fragments for the upper layers at Mala Triglavca. The comparison of the quotients among the individual strata has shown that the greatest density of pottery fragments is in stratum 3, which could indicate that certain more intensive anthropogenic activities took place at that time. More detailed analysis of data from strata 3a and 3b has shown distinct variations of quotients within stratum 3, which could again be interpreted as the result of certain periodical more or less intensive activities. The fourth argument that indicates that periodical activities (perhaps seasonal) took place at Mala Triglavca is

based primarily on the results of the analysis of the teeth of the hunted animals, from which it is possible to determine the age and the probable moment of slaughter (Turk 1980). Many animals were killed either in the autumn/winter seasons and/or in the springtime (Turk 1980). A similar subsistence system was indicated in the detailed study by P. Miracle of Pupičina Cave in Istria, where he established a slow transition from the predominantly springtime subsistence activities in the Neolithic to mixed spring - autumn subsistence activities in the Bronze Age (Miracle 1997, 56-57). A similar period of visits to the cave may also be indicated by the results of the analysis of the bones from Mala Triglavca, but until a more detailed study of the bone material from all layers is performed, the suggested explanations remain merely on the hypothetical level.

The above mentioned analysis of the bone remains has shown that the bones of wild animals predominated at Mala Triglavca, while there were fewer remains of domestic animals (Turk 1980). These data are unusual, if they are compared to data from the contemporary site of Podmol near Kastelec (Turk et al. 1993), where most of the bone remains represent domestic animals from the Neolithic onwards. The comparison of the bone material of domestic and wild animals in the region of northern Italy throughout the archaeological periods has otherwise shown that in this area from as early as the Neolithic onwards domestic animals predominated in the diet (Riedel 1996, 43 ff.). A similar spectrum of bone remains as at Mala Triglavca was also established for contemporary sites in the Ljubljana Marshes (Drobne 1973; Toškan, Dirjec 2004, 126), where wild animals (game) were also predominant. The most recent results of investigations at Mala Triglavca, undertaken by the Institute of Archaeology of the Scientific Research Center of the Slovenian Academy of Science and Art under the leadership of I. Turk (Turk 2004), offer new data about events in the period of the Late Eneolithic/Early Bronze Age at Mala Triglavca. The radiocarbon date of a *Mytilus* shell (4080 ± 40 BP [1σ]) is particularly significant (Turk 2004, 244). This date indicates that shellfish had been gathered on the Adriatic coast at this time (Turk 2004, 244). On the basis of the bones and shells it can be concluded that in the period of the Late Eneolithic/Early Bronze Age hunting and gathering activities had perhaps taken place at Mala Triglavca.

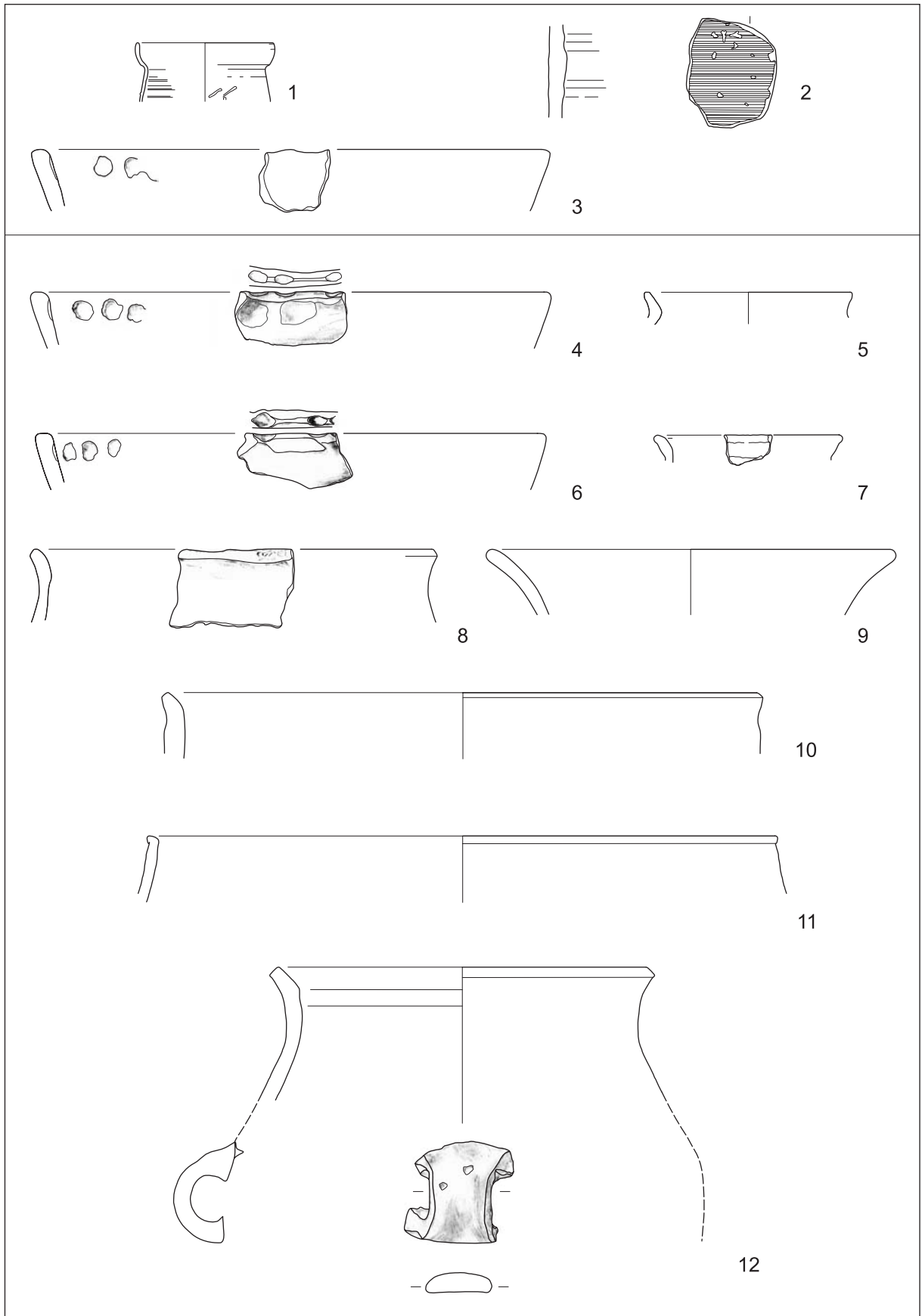
Mala Triglavca was most probably part of a settlement network in the period from the Late Neolithic to the Early Bronze Age "contemporary" as the neighboring Trhlova (Os-ole 1977; Leben 1988), Roška špilja (Os-ole 1975), Tominčeva jama (Leben 1990), Jazbina near Kačiče (Harej 1988), and Vilenica (Velušček 1999). During supervision of construction of the Postojna-Koper highway, large numbers of dolinas were discovered in the vicinity of Divača containing Bronze Age material (Bavdek 2003, 285-287). The earliest fragments would be from the Early Bronze Age (Bavdek 2004). It can be concluded from this that the area around Divača represented an attractive region for the inhabitants of that time.

The investigations of caves and rock shelters in the Karst region until present day has shown that we mostly deal with certain places, where usually only small quantities of material remains were deposited in proportion to the chronological span of the artifacts themselves, which has led researchers to the conclusion that at such places some kind of short-term or periodical, perhaps seasonal, activities took place (Fabec 2003, 88 ff.; Montagnari Kokelj 2003, 79 ff.), as has also been exhibited in the case of Mala Triglavca. On the basis of the faunal remains, where sheep/goat bones usually predominate, the majority of authors are of the opinion that the Karst region from the Neolithic onwards was characterized by mobile pastoral groups (Govedarica 1989; Boschian 2000; Fabec 2003, 88 ff.; Montagnari Kokelj 2003, 79 ff.), who exploited the grazing lands of this area. Given the present state of research, this model seems most likely. This "model of mobile herders" also explains to a

certain extent the continual usage of caves in the period of the Bronze and Iron Ages. In that sense the faunal remains from Mala Triglavca are interesting, as they may show that activities primarily related to hunting and gathering took place in the cave. This piece of data does not necessarily refute the above explanation, as hunting and gathering would have represented supplementary subsistence activities for a population in this time. This example shows us that the above mentioned model cannot be utilized automatically, but rather only for those caves and rock shelters where the data permits it.

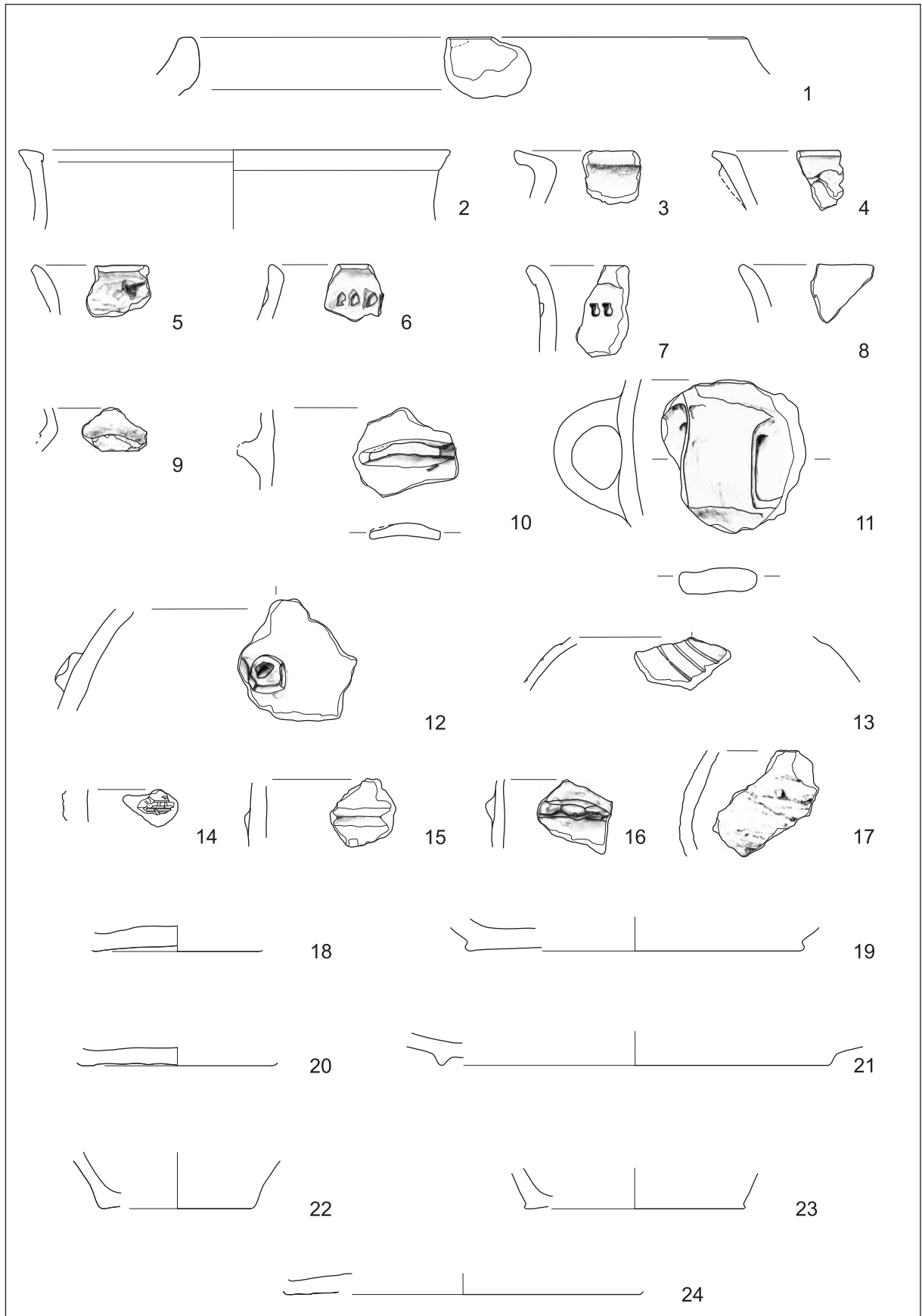
Mitja Pergar
Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije
Območna enota Ljubljana
Tržaška 4
SI-1000 Ljubljana
mitja.per@gmail.com

Translation: Barbara Smith Demo

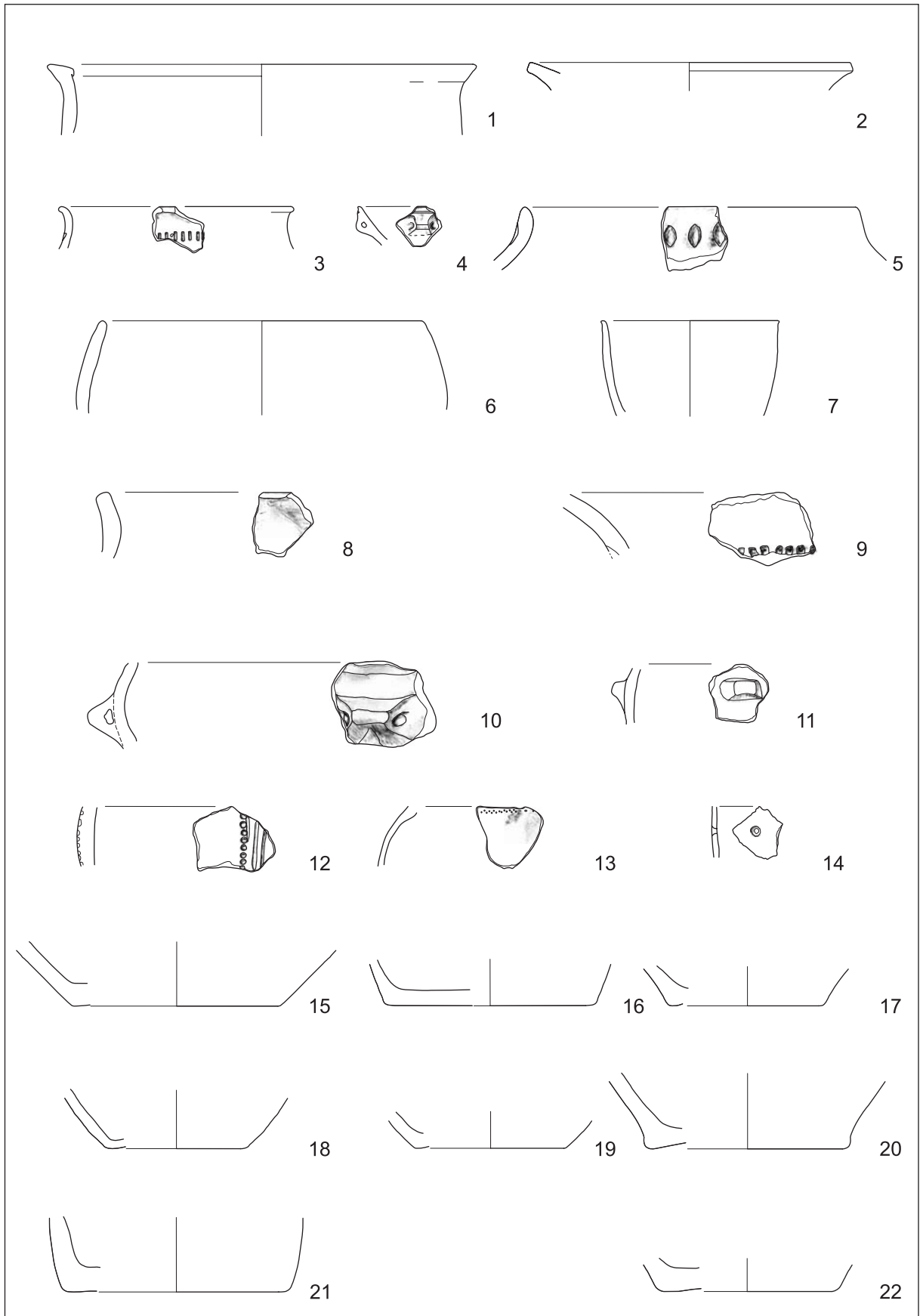

T. I: Mala Triglavca. Stratum 1 (1-3); stratum 2 (4-12). Vse keramika. M. = 1:3.

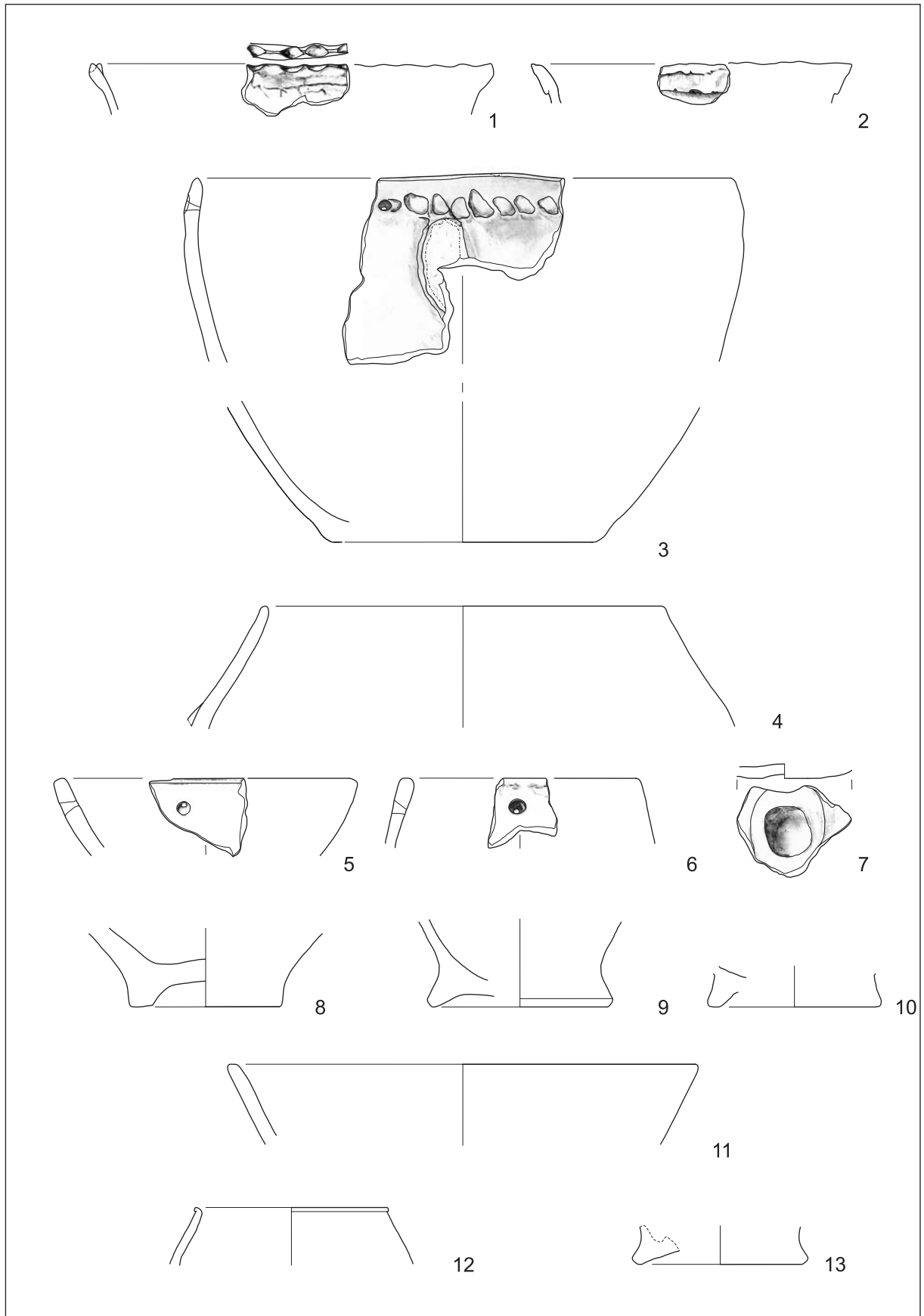
Pl. I: Mala Triglavca. Stratum 1 (1-3); stratum 2 (4-12). All pottery. Scale = 1:3.

T. 2: Mala Triglavca. Stratum 2. Vse keramika. M. = 1:3.
 Pl. 2: Mala Triglavca. Stratum 2. All pottery. Scale = 1:3.

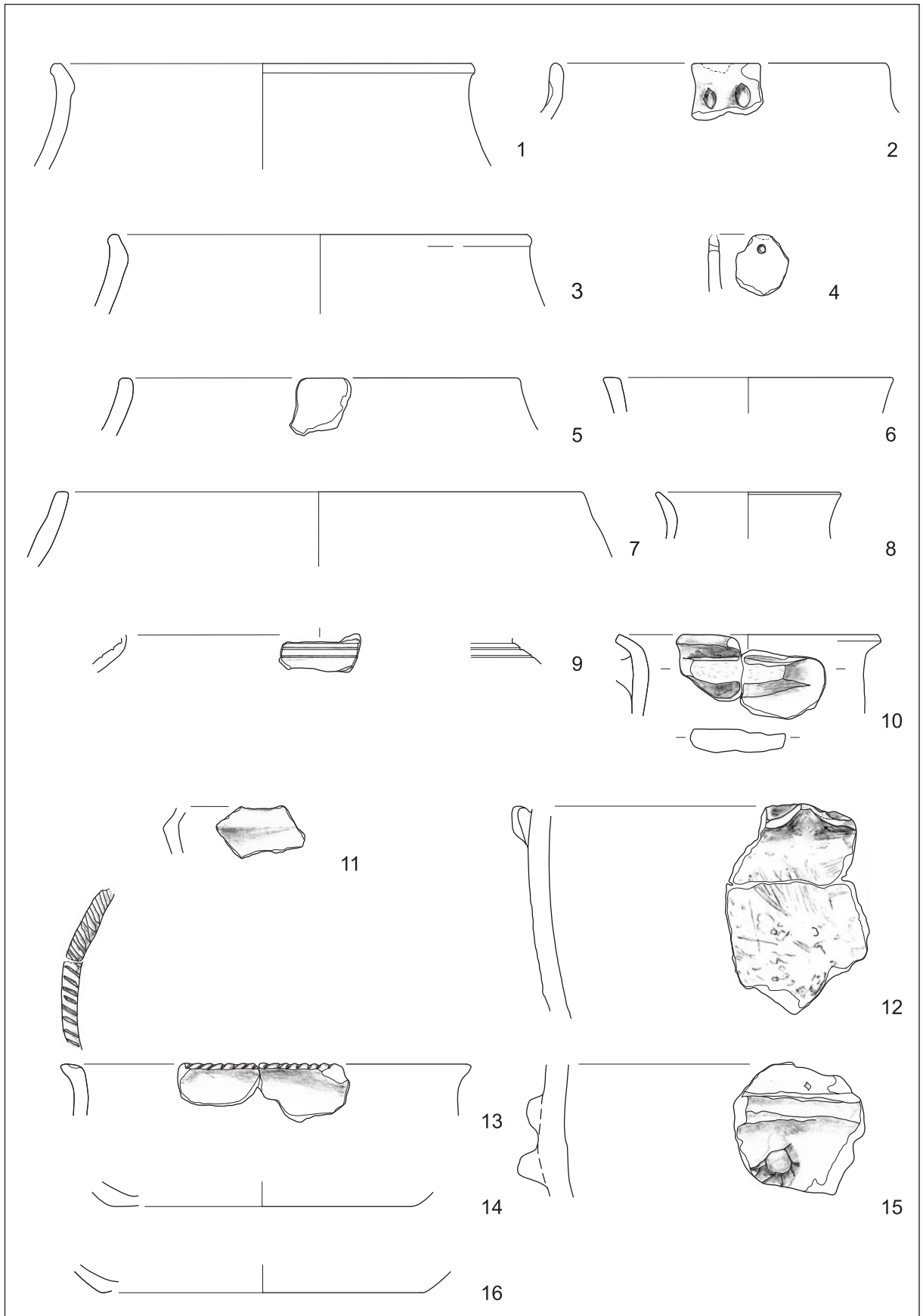
T. 3: Mala Triglavca. Stratum 3. Vse keramika. M. = 1:3.
 Pl. 3: Mala Triglavca. Stratum 3. All pottery. Scale = 1:3.

T. 4: Mala Triglavca. Stratum 3. Vse keramika. M. = 1:3.

Pl. 4: Mala Triglavca. Stratum 3. All pottery. Scale = 1:3.

T. 5: Mala Triglavca. Stratum 3. Vse keramika. M. = 1:3.
 Pl. 5: Mala Triglavca. Stratum 3. All pottery. Scale = 1:3.